

Беларускія Ведамасьці

ВАРШАВА, кастрычнік-лістапад 2002 г.

ТРЭБА ЎРАТАВАЦЬ ДОМ

(Фота: „БДГ”)

ХРОНІКА ПАРУШЭННЯЎ ПРАВОЎ БЕЛАРУСАЎ

СТУДЗЕНЬ (2002 г., працяг з №5(45))

Студзень. Забаронена беларуская хрысьціянская радыёперадача „Голас душы”. 6 студзеня, на каталіцкае свята *Трох Каралёў*, на першай праграме Беларускага радыё звычайнай сотням тысячаў слухачоў духоўнай праграмы «Голас душы», якую на працягу васьмі гадоў рыхтаваў і вёў ксёндз-магістр, пробашч менскага Чырвонага касцёла *Уладзіслаў Завальнюк*, зноў не было. Не гучала яна і ў нядзелю перад Новым годам, ў нядзелю перад *Нараджэннем Хрыстовым*. Замест беларускамоўнага набажэнства слухачы пачулі танную рускую эстраду. Між тым „Голас душы” слухалі літаральна мільёны беларускіх каталікоў.

У знак смутку аб гэтым акце дыскрымінацыі напісаныя на алтарнай

сцяне касцёла *Святых Сымона і Алены* словы «Голас душы» завешаны чорнай тканінай. На ёй замацаваныя шэсьць зьзяючых сардэчак – сымвал шасці вобласцяў Беларусі, дзе вернікі слухалі забароненую непаважна да іх веры радыёперадачу.

Падчас святачнай імшы пробашч касцёла Уладзіслаў Завальнюк зазначыў: «Многія людзі маліліся, паміралі, слухаючы «Голас душы» апошні раз, і праз удзел у набажэнстве атрымалі сілу і дапамогу. І вось — пакуты ўсяго народу ў выніку закрыцця «Голасу душы». Гэта робіць злы дух. І ўсе, хто яму служыць, да гэтага прычыніліся».

Студзень. Менск. Большавіцкія паняцьці. Адміністрацыя Цэнтральнага раёну сталіцы вырашыла кінучь на змаганьне са злчыннасцю цывільных грамадзянаў. На прадпрыемствы разасланыя цыркуляры па арганізацыі дабравольных народных дружынаў. Калі прадпрыемства ня здолеа накіраваць людзей на вуліцы, яно павінна пералічыць на рахунак адміністрацыі адпаведную суму, вызначаную ў разасланных лістах.

8 студзеня. Выдадзены чарговы антыканстытуцыйны ўказ Лукашэнкі, паводле якога кіраўніка службы судмедэкспэртызы прызначае на пасаду „прэзэдэнт”. Паводле статусу, ён (кіраўнік) цяпер ёсьць намесьнікам Генэральнага пракурора. Супрацоўнікі судмедэкспэртызы будуць забяспечвацца службовым жыллём ад пракуратуры.

Самы супрацоўнікі пракуратуры зьбянтэжаныя гэтым указам. Бо вядома, што судмедэкспэртыза павінна быць незалежнай.

8 студзеня ў судзе Менскага раёну завяршыўся разгляд адміністрацыйнай справы *сп. Аляксандра Плотнікава*, сябра *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ*. Суддзя **А. Тачкар** вынес прысуд завочна – штраф у памеры **150** мінімальнага заробкаў (каля адной тысячы далараў ЗША ў пераліку). Сп. Плотнікаў разам з іншымі сябрамі Партыі стаў на шляху разбуральнікаў магіл і крыжоў мэмарыялу ў *Курапатах 8 лістапада 2001 г.*, калі ўлады накіравалі на зьнішчэньне нацыянальнай сьвятыні бульдозеры і трактары, міліцыю і амаўцаў. Несправядлівы і дзікі прысуд, вынесены беспрацоўнаму грамадзяніну, завершыў серыю працэсаў над сябрамі *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ*, затрыманымі ў *Курапатах 8 і 9 лістапада* летась і асуджанымі да вялікіх штрафаў (але апошні прысуд – рэкордны па велічыні штраф). Трэба адзначыць адмысловую ролю ў рэпрэсіўных дзеяньнях рэжыму асабіста судзі А. Тачкара. Малады яшчэ чалавек падчас паседжаньняў пастаянна дэманстравалі свае зьянаважлівыя адносіны да беларускай мовы, да закону і працэдур. Высьветлілася, што ягоны бацька актыўна працуе ў „прэзэдэнтскай” адміністрацыі: антыбеларуская дзейнасьць стала ўжо ў нашай дзяржаве сямейнай справай.

Тыя, хто парушае закон і верна служыць ворагам Беларусі, няхай ведаюць – ім непазьбежна прыйдзеца адказваць паводле закону за свае дзеянні.

11 студзеня. Распачае ў жніўні летась паляваньне на грамадзкія арганізацыі ў Гомлі мае свой працяг. Суддзя Чыгуначнага раёну **Г. Новік**, разгледзеўшы адміністрацыйную справу ў дачыненні да кіраўніка моладзевых цэнтру „*Гарт*” **Сяргея Адзінца**, аштрафавала яго на 1 мільён рублёў. На дадатак суддзя пастанавіла скафіскаваць 2 кампутары, прынтэр, сканэр і мадэм, атрыманыя „*Гартам*” у бязвыплатнае карыстаньне ад Агенства сусветнага разьвіцьця ЗША. У жніўні гомельскае ўпраўленьне КГБ учыніла ператрус на прыватнай кватэры, дзе месціўся „*Гарт*”. Падставай паслужыла крымінальная справа пра падпісы на мурах „*Горад наш*” і „*Жыве Беларусь!*” Кампутары тады забралі. На той самай падставе КГБ правяў ператрус у прыватным доме старшыні абласнога аб’яднаньня „*Грамадзянскія ініцыятывы*” **Віктара Карніенкі**. Забралі 6 кампутараў ды іншую тэхніку.

15 студзеня каля 3 тысячаў салігорскіх шахцёраў узялі ўдзел у мітыngu прагэсту супраць урадавай пастановы ад 14 сьнежня 2001 г. „*Аб мерах па абароне правоў членаў прафсаюзных арганізацыяў*”. Выступоўцы казалі пра грубае ўмяшаньне рэжыму ў справы прафсаюзаў, аб неканстытуцыйнасьці пастановаў, якая скасавала сістэму безьяўнага пералічэньня прафсаюзных складак шляхам іх утрыманьня з заробку.

Студзень. У камору замест штрафа. Гэтак прасілі некаторыя падсудныя падчас судовых паседжаньняў у Беразьці па факце арганізацыі на прыканцы мінулага году акцыі „*Хочам ведаць праўду*”. Суддзя **А. Міранюк** прызнаў усіх вінаватымі ў арганізацыі несанкцыянаванага мітыngu і выдаў штрафы па 20 мінімальнага заробкаў. А большасьць падсудных – пэнсіянэры.

14-15 студзеня ў горадзенскіх судах разглядаліся дзьве справы аб рэгістрацыі суполак Свабоднага Прафсаюзу Беларусі. У абодвух выпадках прафсаюзнікі пацярпелі паразу. Змаганьне за рэгістрацыю прафсаюзных арганізацыяў у Мастоках і на горадзенскім прадпрыемстве „*Хімвалакно*” працягваецца ўжо тры гады. За гэты час пачалі звальняць з працы сяброў СПБ.

18 студзеня у Аршанскім гарадзкім судзе прайшло чарговае паседжаньне дзеля перагляду справы аб канфіскацыі кампутараў, на якіх выпускалася адзіная ў горадзе незалежная газета „*Куцэйна*”. Кампутары былі скафіскаваныя ў кастрычніку летась паводле пастановаў суду, якую суддзя **А. Дзямешчанка** вынесла ў адсутнасьці рэдактара выданьня **Віктара Андрэева**.

Студзень. *Таварыства Беларускай Мовы імя Ф. Скарыны* выступіла з заявай, датычнай забароны на Беларускім радыё хрысьціянскай перадачы „*Голас душы*”, якую вёў ксёндз-пробашч касьцёлу Св. Сымона і Алены ў Менску айцец Уладзіслаў Завальнюк. У заяве гаворыцца: „Цягам 8 гадоў гучала духоўная перадача „*Голас душы*”. Яе чакалі і слухалі ня толькі каталікі, але і вернікі іншых канфэсіяў. На вялікі жаль, перад каталіцкімі Калядамі духоўная праграма зьнікла з эфіру. Тысячы вернікаў пазбаўленьня магчымасьці ўдзельнічаць у набажэнстве, якое лекавала нямоглых, давала моц, натхняла і ўзвышала. Таварыства Беларускай Мовы абуранае нечаканымі дзеяньнямі ўладаў, па загадзе якіх ліквідаваная патрэбная народу духоўная перадача, і патрабуе аднавіць трансляцыю „*Голас душы*”.

ЛЮТЫ (2002 г.)

1 лютага работнікі Магілёўскага будтрэсту №12 правялі акцыю пратэсту з патрабаваньнем выплаціць заробак. Каля 30 будаўнікоў на чале з дзесячамі Свабоднага прафсаюзу Беларусі прышлі да Аблвыканкаму. Ім ня выплацілі мізэрны заробак (50-60 тысячаў рублёў) яшчэ за леташні сьнежань. Да рабочых выходзіла начальства, абяцалася грошы выплаціць.

Люты. Летась, 22 сьнежня, у Мар’інай Горцы на вядомых там беларусаў-адраджэнцаў (бацьку **Васіля Іванавіча** і сыноў **Аляксандра** і **Дзьмітрыя Васьковічаў**) напала група п’янай моладзі і пачала іх зьбіваць. Міліцыя, якая ўвесь час перасьледуе гэтую сям’ю, замест каб абараніць іх, затрымала Васьковічаў, а нападнікаў запрасіла ў якасьці сьведкаў. Двое міліцыянтаў даставілі Васьковічаў на медычнае абследваньне ў райбальніцу, і ў прысутнасьці медпэрсаналу жорстка зьбілі 19-гадовага Дзьмітрыя.

Аказаць тэрміновую дапамогу юнаку, які ляжаў на падлозе, дзяжурны лекар **Кудзелька** адмовіўся. Гэты прадстаўнік гуманнай прафэсіі казаў, што „мала далі, бо і сам я ненавіджу усіх фронтаўцаў”. Пасьля такога „абсьледваньня” Дзьмітрыя шпіталізавалі ў абласную бальніцу з страсеньнем мазгоў і падазрэннем на пашкодваньне нырак. Але патрапіў ён туды не адразу — у цяжкім стане яго яшчэ суткі пратрымалі на лаўцы ў раённым аддзеле міліцыі. Пры гэтым дзяжурны **Сіротка** ўсю ноч ляў раённы, заяўляючы, што ён пазабіваў бы іх. 24 сьнежня апоўначы група з 10-15 чаоавек (хутчэй за ўсё тыя, хто ўдзельнічаў у бойцы) спрабавала ўзламаць дзьверы ў кватэру Васьковічаў. Нападнікі абрэзалі тэлефонныя драты. Васьковічы зьявіліся да начальніка Пухавіцкага РАУС і да галоўнага пракурора раёну са скаргай. Нуль увагі. Гэтак ужо без малаго сто гадоў распальваецца і ідзе акупацыйная вайна ў Беларусі.

Люты. „Высокія чыноўнікі ўзялі курс на задушэньне Саюзу беларускіх пісьменьнікаў, не задумваючыся над тым, як выглядае наша краіна ў вачах усіх інтэлектуалаў сьвету”. Такая заява зроблена ў лісьце, які накіравалі прэм’еру Генадзю Навіцкаму і віцэ-прэм’еру Уладзіміру Дражыну літаратары **Янка Брыль**, **Генадзь Бураўкін**, **Уладзімер Арлоў** ды інш. („Высокія чыноўнікі”, аднак, добра ведаюць, што робяць.)

Люты. У Беларусі праводзіцца палітыка „ўдушэньня ўніяцкай царквы”. Такое меркаваньне выказаў журналістам старшыня рады грэка-каталіцкай абшчыны Полацка **Мікалай Шарах**. Ён паведаміў, што ўніяцкай канфэсіі быў вернуты толькі адзін са шматлікіх храмаў, пабудаваных у пэрыяд дзеяньня Беразьцейскай царкоўнай уніі. Улады ствараюць штучныя цяжкасьці пры рэгістрацыі грэка-каталіцкіх абшчынаў.

8 лютага на пінскім „Гідрасельмашы” людзі вышлі на працу, але прыступіць да яе адмовіліся. Прычына тыповая: нявыплата заробку яшчэ за леташні сьнежань. А штуршком да выступу стаў самазамілаваны выступ у мясцовым друку мясцовых гарвыканкамаўскіх ідэолагаў пра посьпех выступу на гэтым прадпрыемстве нам. старшыні гарвыканкаму **Ул. Федаровіча**, пасьля якога „у рабочых ажывіўся імпэт да працы”. Італьянскі страйк падзейнічаў, грошы пачалі выплочваць.

Люты. На ўсю Алімпіяду прагрымеў „харчовы скандал” зь беларускімі спартоўцамі. Па БТ начальнікі абвінавачвалі арганізатараў спаборніцтваў у зьянаважлівых адносінах да нашых спартоўцаў, маўляў, падаюць толькі

канапкі... Надрываўся Лукашэнка. А потым раптам начальства прагаварылася, што зь Менску былі тэрмінова пералічаныя 10 тысячаў дзяраў на гэты артыкул алімпійскіх складак. Высвятляецца, што на спартроўцах спрабавала „эканоміць” сваё ж кіраўніцтва.

Люты. Першасным арганізацыям Свабоднага прафсаюзу Беларускага трох прадпрыемстваў Магілёва зноў было адмоўлена ў рэгістрацыі. Такім вынікам скончыўся чарговы разбор па справе ў судзе Кастрычніцкага раёну Магілёва.

13 лютага галоўнага рэдактара газеты „Пагоня” **Міколу Маркевіча** выклікалі ў Горадзенскую абласную пракуратуру. Яму зачыталі пастанову аб прыцягненні ў якасці абвінавачанага па крымінальнай справе аб паклёпе на „прэзідэнта”. Яна датычыць публікацый у „Пагоні”, якую закрылі летась. М.Маркевіч выказаў пратэст следчаму пракуратуры А. Кулевічу. Рэдактар лічыць гэтую справу палітычнай.

13 лютага ў Віцебску міліцыя затрымала 5 удзельнікаў несанкцыянаванага пікету, арганізаванага ў знак пратэсту супраць зьбяднення народу. Несанкцыянаваны пікет праходзіў на пляцы Волі. Удзельнікі пікету трымалі ў руках плякаты „**Цяперашні рэжым – гарант беднасці і вымірання беларускага народу**”, „**Будуйце рыначны сацыялізм на Месяці**”.

14 лютага, Менск. Малады Фронт вывеў некалькі дзесяткаў юнакоў і дзяўчат у цэнтр сталіцы сьвяткаваць дзень сьвятога Валянціна або „Акцыю каханьня”. Міліцыя атакавала маладзёнаў (было затрымана 40-50 асобаў), затрыманых адвезьлі ў сумнавядомы прыёмнік-разьмеркавальнік на Акрэсьціна. Вось сьведчаньні некаторых удзельнікаў акцыі. **Зьміцер Дашкевіч:** „Мяне зьбіваў палкоўнік міліцыі. Жорстка абыходзіліся з намі і ў РУУС. Мяне прыкавалі кайданкамі да батарэі, палкоўнік біў мяне па твары, таптаўся па нагах, абражаў, пагражаў расправаю. Ён жа біў **Станіслава Івашкевіча**. Назаўтра нас галоднымі павезьлі ў суд.” **Сяргук Герасімовіч:** „У Савецкім РУУС мяне падсунулі на подпіс пратакол затрыманьня, у якім мяне абвінавачвалі ва ўдзеі ў несанкцыянаванай акцыі, карыстаньні „незарэгістраванай сымволікай” і выкрываньні антыўрадавых лёзунгаў. Калі я адмовіўся падпісаць пратакол, міліцыянты пагражалі непрыемнасцямі ва ўнівэрсітэце і адмовіліся пуськаць у прыбяральню”.

15 лютага ўвечары на менскую сядзібу *Задзіночаньня беларускіх студэнтаў* адбыўся ўзброены напад. 2 чалавекі з нажом і разьвядным ключом уварваліся ў памяшканьне, дзе меўся адбыцца сход сяброў арганізацыі. Адзін з нападнікаў быў у масцы і пальчатках і відавочна кіраваў апэрацыяй. Другі не хаваў твару і пагражаў усім. Было надобна, што ён п’яны або ачмураны наркотыкамі. Яны адразу разьбілі тэлефонны апарат і абрэзалі драты. Хлопцаў і дзяўчат паклалі тварам на падлогу, некаторых зьвязалі. Тых, хто спрабаваў паварушыцца, зьбівалі, тапталі нагамі. **Юрку Храмоса** прывязалі да стала і махалі нажом ля твару, пагражалі адрэзаць вушы, утыркалі нож ля галавы, прыстаўлялі да горла. Чалавек у масцы ляўся і выхваляўся, што такіх сотнямі забіваў у Чачэніі. Перш чым сысьці, злачынцы паадбіралі ва ўсіх ключы ад сядзібы. Яны зьнесьлі з сабой аргтэхніку. Пасьля выкліку міліцыі наехала чыноў з трыццаці. Да раніцы сысьвалі паказаньні.

18 лютага ў сталічным судзе Савецкага раёну за ўдзел у дэманстрацыі 14 лютага асудзілі **Сяргея Герасімовіча** да штрафу ў 40 мінімальнага заробкаў. 19 лютага там працягваліся суды. **Павал Севярынец** быў аштрафаваны на 300 мінімальнага заробкаў. **Зьміцера Дашкевіча** судзіў **А. Рэлява** аштрафавала на 35 мінімальнага заробкаў.

Люты. Адміністрацыя сталічнай бібліятэкі імя Янкі Купалы скасавала дамову аб арэндзе памяшканьня, дзе рэгулярна праводзіліся публічныя лекцыі пад эгідай *Беларускага Калегіюму* ў розных галінах гуманітарных ведаў. **Беларускай адукацыі няма месца.**

Люты. У Шклоўскім раённым судзе працягваюцца слуханьні па крымінальнай справе аб „абразе прэзідэнта”. 14 жніўня 2001 г. **Міхась Кісялёў, Максім Патупчык, Дзямітр Сенакосаў і Дзьмітры Шалашкоў** хадзілі па радзіме „прэзідэнта” у вусатых масках. Пэрформанс спынілі міліцыянты, якія пазналі правобраз і завезьлі маладзёнаў у шклоўскі ГУУС.

Люты. Адна за адной некалькі наваполацкіх дзяўчат паехалі ў Маскву,

наняўшыся на працу ў розных вар’этах. Дамоў так і не вярнуліся. Іх лёсам зацікавіліся супрацоўнікі КДБ. Ў выніку затрыманая група гандляроў жывым таварам. Наймаючы правінцыйных прыгажунь нібы для працы ў шоу-бизнесе, крымінальнікі прывозілі дзяўчат у Маскву, а там усё адбывалася па вядомай схеме: кватэры пад аховай, адбіранне пашпартаў, безграшоўе, пабоі, гвалтоўная прастытуцыя.

У канцы лютага выйшаў на волю Дзьмітры Абадоўскі, адзін з сыноў магілёўскага праваабаронцы Сяргея Абадоўскага. У ліпені 2001 г. ён быў асуджаны пасьля больш чым 2 гадоў знаходжаньня за кратамі папярэдняга зьнявольненьня. Як і пры СССР, у Беларусі няма закону аб папярэднім зьнявольненьні. Таму следчыя органы гадамі трымаюць людзей у СІЗО і тракуюць іх горш, чым злачынцаў у зонах. Канчатковы прысуд Дзьмітрыю — 6 месяцаў пазбаўленьня волі ў калёніі строгага рэжыму. Калі ён выходзіў з мазырскай калёніі, ніхто яго не сустрэў, бо адміністрацыя не паведаміла сям’і дату вызваленьня. Амаль суткі ён ехаў дадому на папутках. Аказалася, што следчыя „згубілі” ягоны ваенны білет і пашпарт. Цяпер яму пагражаюць штрафам і пакараньнем за пражываньне без прапіскі. Знаёмья саўдэпаўскія штучкі. Дзьмітрыя Абадоўскага арыштавалі за ўдзел у выбарчай кампаніі 1999 г. Судзілі за „крадзёж і згвалтаваньне” (гэты факт не ўдалося „прышыць”).

(Прэ-служба Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ. Валеры БУЙВАЛ)

РЭЖЫМ СУПРАЦЬ ВЯЗЬНЯЎ ГУЛАГУ

Лукашысцкія ўлады пачалі адбіраць арыгіналы даведак аб рэабілітацыі ў людзей, пацярпелых ад расейска-большавіцкіх рэпрэсіяў. „*Сталі выклікаць у Райсбес, — распавядае Зінаіда Тарасевіч, прэзідэнт Беларускай Асацыяцыі ахвяраў палітычных рэпрэсіяў. — „Вярніце нам даведкі аб рэабілітацыі”, — кажуць. — Людзі супраціўляюцца. Тады ім кажуць: „Не дадзім вам надбаўку да пэнсіі”. Ну, людзі панесьлі даведкі. Так адабралі іх у **Шацілы Марыі Адольфаўны, у Алега Іванавіча Табога, Маркевіч Ірыны Аляксандраўны** — гэта прыклады. Робяць гэта, каб зьнішчыць памяць, не пакінуць у сям’і ніякай паперы. А як адбывалася рэабілітацыя, мне некалькі разоў дыкавалі. Усюды спачувалі.”*

Цяпер Зінаіда Тарасевіч нават баіцца прызнавацца на працы ў гэтым.

Доктар гістарычных навук прафэсар **Георгі Штыхаў** быў першым кіраўніком Беларускай Асацыяцыі ахвяраў палітычных рэпрэсіяў (1992 г.) Ён спрабаваў узяць пытаньне аб атрыманьні беларусамі долі ўласнасьці, калі прыватызаваліся буйныя расейскія прадпрыемствы. „*Беларусы ў ГУЛАГу гарады пабудавалі, заводы, працавалі на чыгунках, — кажа доктар Штыхаў. — Як была прыватызацыя ў Расеі, я казаў, каб нейкую долю беларускім вязьням вярнулі. Але ўсё прывоілі расейскія алігархі. Ніхто потым пра зварот сродкаў і слухаць не хацеў”.*

Бацька спадара Георгія Штыхава — сельскі настаўнік **Васіль Штыхаў** у 30-я гады быў асуджаны два разы. Загінуў у ГУЛАГу. „*У нас выходзяць кнігі „Памяць” на кожнаму раёну, — кажа доктар Штыхаў. — Мы ставілі пытаньне, каб у іх былі старонкі рэпрэсаваных, якія загінулі. Такія старонкі ёсьць, але яны вельмі і вельмі няпоўныя”.*

Спадарыня Тарасевіч дадае: „*Хацелася, каб быў настаўлены помнік. Хочацца вярнуць Беларусі імёны яе замучаных людзей.”*

* * *

Горадзенскаму Таварыству ахвяраў палітычных рэпрэсіяў не даюць паставіць помнік ахвярам расейска-савецкага рэжыму. Нават звычайныя памятныя камені паставіць забараняюць.

Максімум, чаго дамагаюцца Таварыства — лічбы рэпрэсаваных у вобласьці. З КГБ паведамілі пра 19 тысячаў чалавек, а з міліцыі — яшчэ пра 29 тысячаў, але толькі лічбы, бяз прозьвішчаў. Карткі на рэабілітаваных перададзены ў Гарадзкі архіў, але яны дагэтуль не разабраныя.

„Мы старыя, і няма магчымасці пры гэтай уладзе. Гэта ўлада нас цалкам ігнаруе”, кажа спадар **Павел Жук**, старшыня Горадзенскай Абласной асацыяцыі ахвяраў палітычных рэпрэсіяў.

Намеснік старшыні Гарвыканкаму нейкі Анішчык адказаў на просьбу аб помніку такім чынам: „Калі ўсім камяні класыці, дык увесь горад закладзем”.

Анішчыка з Гарвыканкаму за нейкія там справы звольнілі, але нічога не змянілася.

(*Паводле радыё. Г. Соўсь, С. Астраўцоў*)

АБ УЛЬТЫМАТЫЎНЫХ ЗАЯВАХ РАСЕЙСКАГА КІРАЎНІЦТВА

(*Ліст да ўсіх беларусаў*)

14 жніўня прэзідэнт Расеі У. Пуцін публічна аб’явіў пра расейскі плян анэксіі Беларусі, распрацаваны расейцамі па гітлераўскай схеме аншлосу Аўстрыі ў 1938 годзе.

Расейцы плянуюць, скарыстаўшы А. Лукашэнку, прымусіць беларусаў, насуперак Беларускай Канстытуцыі, правесці ў траўні 2003 года рэфэрэндум на Беларусі аб ліквідацыі беларускай дзяржавы і ўваходжанні ў склад Расеі ў якасці расейскіх губерніў. „Я па-іншаму сабе гэтага не ўяўляю”, — цынічна заявіў У. Пуцін.

Такія заявы, згодна міжнародных дачыненняў, ёсць фактычным папярэджаннем аб аб’яўленні вайны, сьведчаннем палітыкі грубых пагроз акупацыі і шантажу.

Нельга ўспрымаць гэтакія зьяважлівыя ўльтыматумы нібы нейкія палітычныя паказныя і несур’ёзныя гульні, як гэта ўжо стараецца і будзе старацца даводзіць усялякая „апазіцыйная” прарасейская агентура.

Захоп Беларусі падрыхтоўваецца Расеяй на працягу апошніх сямі гадоў, пры дапамозе незаконнага рэжыму Лукашэнкі.

Але, ня гледзячы на ўнутраную акупацыю беларускай улады расейскімі разведвальнымі спэцслужбамі (КГБ-ФСБ), працягвае дзейнічаць беларускае права і беларуская Канстытуцыя, прынятая ў 1994 годзе. Працягвае дзейнічаць Рада Беларускай Народнай Рэспублікі і Старшыня Вярхоўнага Савета 13-га склікання. Працягвае існаваць Беларускае дзяржава і беларуская нацыя.

Ніякія пляны і патрабаванні агрэсіўнага боку (аб правядзенні рэфэрэндуму пра здачу Беларусі ў Расею, пра ўвядзенне расейскіх грошай на Беларусі і г.д.) не павінны прымацца пад увагу. Ніхто ня мусіць і ня мае права іх ажыццяўляць. Беларускае права і беларуская Канстытуцыя не дазваляе такіх дзеянняў.

Беларуская Канстытуцыя сьвярджае (арт. 57), што „*абарона Рэспублікі Беларусь — абавязак і святае доўе грамадзяніна Рэспублікі Беларусь*”.

Заявы расейскага вышэйшага кіраўніцтва (папярэдняя заява была 24 чэрвеня) аб плянах захопу Беларусі (здавалася б, неверагодных у XXI-м стагоддзі) робяцца ўсё больш агрэсіўнымі, пры заведым маўчанні эўрапейскай супольнасці.

Мы павінны ўсвядоміць, што нікая Эўропа, нікая Эўрапейская супольнасць дзяржаваў ня будуць бараніць Беларусь, ня стануць ахвяравацца за нашу свабоду. Ня трэба мець ілюзіў. Мы павінны спадзявацца толькі на сябе. Сіла — у нас самых.

Мы, беларусы, мусім выразна і рэальна зразумець, што маскоўская палітыка накіраваная на анэксію і захоп нашай краіны, ня спыніцца, пакуль мы самы ня створым ёй моцны і рашучы адпор.

Надходзіць момант ісьціны, і нельга марудзіць. Перад беларусамі дзеве задачы: *палітычна прадухіліць анэксію і падрыхтавацца да рашучай барацьбы на абароне краіны*. У выпадку агрэсіі (і ўмяшальніцтва ў любой форме) да змаганьня са зброяй у руках вымагаюць нацыянальная годнасць, грамадзянскі абавязак і Канстытуцыя. Расейцы не павінны ўвайсці на Беларусь, як некалі немцы ў Чэхаславаччыну. Усім, хто здольны ўзяць у рукі зброю і змагацца за Беларусь (у тым ліку і вайскоўцам у войску), трэба рыхтавацца і падумаць пра гэта *ўжо цяпер*; усім, хто ня хоча стаць рабамі

расейскіх крымінальных нуворышаў ды іхным гарматным мясам на Паўночным Каўказе, усім, хто ня хоча быць абрабаваным і вынішчаным, як шматпакутны чачэнскі народ.

Некаторыя беларусы мяркуюць (відаць, пад уплывам афіцыйнай прапаганды), што трэба ўсё ж мець нейкія „саюзныя” стасункі з Расеяй, але не паступаючыся беларускім суверэнітэтам. Гэта памылковая думка і вельмі небяспечная ілюзія.

Ужо на другі дзень пасля заявы У. Пуціна вядучыя рускія палітыкі і чыноўнікі (спадары Вішнякоў і Селязнёў) цынічна засьведчылі, што варыянт „інтэграцыі” па прынцыпу „саюза” Расеі зь Беларусіяй (2-гі варыянт Пуціна) — гэта толькі больш павольны шлях да 1-га варыянту — анэксіі Беларусі.

Хіба можна казаць пра нейкія „саюзы” з Расеяй, калі ўся гісторыя дачыненняў, уся сучаснасць, уся расейская палітыка, усё расейскае гаварэнне і рабленне сьведчаць толькі пра адно іхнае расейскае імкненне: праглынуць і знішчыць Беларусь. Яны ж не скрываюць гэтага!!!

Складваецца ўражанне, што Пуцін з Лукашэнкам зноў разыгрываюць традыцыйную схему „кіруемага канфлікту”. Прапануюцца на выбар два дрэнныя варыянты: „найгоршы” і „горшы”, каб людзі, напалохаўшыся „найгоршага”, пагадзіліся б на „горшы”. Такім чынам хочучы загнаць беларусаў у расейскую пастку (каб самы беларусы ў яе і ўскочылі).

Памятайма: калі з нашага боку ня будзе моцнага супраціўлення, яны зробяць анэксію. Настане чарговая расейская акупацыя (большавіцкая акупацыя ўжо каштавала нам больш за тры мільёны ахвяраў, страты сталіцы, вынішчэння нацыянальнай культуры і велізарных народных пакутаў). Яшчэ адной расейскай акупацыі (калі б яна сталася) Беларусь магла б ужо не перажыць. Нацыю вынішчаць пры дапамозе новых тэхналогіяў (і пры маўчанні Эўропы).

Мой зварот да ўсіх беларусаў: *ня боймася а рыхтуймася да барацьбы за Беларусь. Падтрымайце ўсе.*

Успомнім, як у 1991 годзе вельмі малымі сіламі, групай адданных Беларусі людзей у Вярхоўным Савеце краіны, была вернута беларуская незалежнасць. То на якія подзвігі здольная наша сіла вялікая?!

Рыхтуймася да перамогі, да пераменаў, што залежаць ад нас. Беларусы мусяць зьберагчы сваю дзяржаву. Толькі ў змаганні адстойваецца незалежнасць і гонар, і здабываецца нацыянальная воля.

15 жніўня 2002 г.

Зянон ПАЗЬНЯК

Старшыня Беларускага Народнага Фронту

„Адраджэнне”

„ХУДОЖНІК” І ВАСЯ

Калі Пуцін заявіў пра пляны анэксіі Беларусі, прамаскоўская „Белорусская газета”* спытала ў „народнага художніка СССР” Міхаіла Савіцкага („спэцыяліста” па ўсіх пытаньнях): „А вам нашу Радзіму шкода?”

„Абсалютна не, — адказаў Савіцкі. — А куды Беларусь дзенецца, зьнікне, ці што? Справа ў тым, што залежнасць Беларусі ад Расеі была вечнай, таму наша краіна не валодае прыроднымі багаццямі, без якіх немагчымае сучаснае развіццё эканомікі. Таму нам усёроўна не абсысьціся без саюзу.”

Тады ў віна-гарэлачнай краме ў менскім мікрараёне „Малінаўка” спыталі пра тое ж аднаго пастаяннага наведвальніка, „проста Васю”. Проста Вася сказаў гэтак: „...Мы будзем абараняцца. І тады вайна з Чачэніяй можа здацца Расеі дзіцячым лепятаннем”.

Вось як бывае, братове. У гісторыі Бацькаўшчыны ўзьнікаюць часам такія павароты, што абараняць яе гатовы п’яны Вялікі Вася, пасля таго, як без шкадавання абплюе і здасць яе „художнік”.

Няма лішніх беларусаў. І калі ўбачыце, што ляжыць Вялікі Вася — падайце яму руку.

Тамаш ПАРКА

* Беларуская газета, — 2002, 19 жніўня

(Фота: „Народная Воля“)

Нязломны Маркевіч

РАСПРАВА НАД БЕЛАРУСКІМІ ЖУРНАЛІСТАМІ

24 чэрвеня 2002 году Горадзенскі суд засудзіў рэдактара газеты „Пагоня”, дэпутата Вярхоўнага Савета XII-га скліканьня **Міколу Маркевіча** на два з паловай гады абмежаваньня волі (гэтак званай „хіміі”), а журналіста **Паўла Мажэйку** — на два гады.

Судзілішча над М. Маркевічам — характэрнае ў цяперашняй Беларусі палітычнае здарэньне. Тут няма юрыдычнага складу злачынства, а прыдуманая вэрсія фальшывая. Але палітычным заказчыкам неабходна зьнішчыць перш за ўсё беларускі адраджэнскі нацыянальна-вызвольны друк і тых журналістаў-беларусаў, якія прафэсійна і ідэява могуць такі друк ствараць. „Пагоня” ім мазоліла слых ужо сваёй назвай.

Тое, што рэжым праз судовую сістэму ўжо зрабіў і робіць далей зь Міколам Маркевічам і Паўлам Мажэйкам, — гэта ёсьць палітычная расправа, рэпрэсіі супраць беларускай нацыянальнай журналістыкі і беларускай нацыянальнай інтэлігенцыі. Гэта складовая частка этнацыду беларусаў, якую праводзіць прамаскоўскі рэжым Лукашэнкі.

Грамадзтва не павінна забывацца на лёс гэтых беларускіх журналістаў і змагацца за іхняе вызваленьне.

М. ВАНЬКЕВІЧ

РАСЕЙЦЫ ЗАДАВОЛЕНЫ І МАЎЧАЦЬ

У Польшчы вельмі шырока адгукнуліся і асудзілі расправу над газетай „Пагоня”, яе рэдактарам **Міколам Маркевічам** і беларускімі журналістамі. Выступілі шматлікія арганізацыі і асобы, ад **Чэслава Мілаша** да канцыляры прэзыдэнта **Аляксандра Квасьнеўскага**.

„Газэта выборча” надрукавала меркаваньні журналістаў і сваіх аўтараў, якія адзначылі, між іншым, што ў Расеі, акрамя Пэн-клубу, ніхто не зьявртае

ўвагі на справу „Пагоні”. Пішацца, што, здавалася б, расейцы, якія пастаянна ўмешваюцца ў беларускую палітыку, павінны б былі рэагаваць найбольш. Але аказваецца, што гэта зусім не турбуе расейцаў, —значаецца ў „Газэце выборчай”.

Тут нічога, аднак, дзіўнага. Закрыцьцё беларускай газеты „Пагоня” цалкам адпавядае расейскай акупацыйнай палітыцы ў Беларусі — зьнішчэньню ўсяго беларускага.

Палякі, ня ўсё ведаючы, здзіўляюцца. Але беларусы ведаюць расейцаў і нічога добрага ад іх не чакаюць.

Тамаш РАКСА

АБ ПАЛІТЫЦЫ РАЗБУРЭНЬНЯ БЕЛАРУСКАЙ ЭКАНОМІКІ І ЗАХОПЕ БЕЛАРУСКІХ ПРАДПРЫЕМСТВАЎ РАСЕЙСКІМ КАПІТАЛАМ

У Беларусі прамаскоўскі рэжым распачаў машабны працэс продажу найбольш эфэктыўных і перспэктыўных беларускіх дзяржаўных прадпрыемстваў расейскаму капіталу сумнеўнага паходжаньня. Продаж здзяйсняецца кулуарна, па коштах, заніжаных у дзесяткі і сотні разоў, без адкрытага допуску да яго ўсіх патэнцыйных інвэстараў зь Беларусі ды іншых краінаў. Сярод вызначаных на продаж — шэсьць буйнейшых прадпрыемстваў нафта-хімічнага комплексу, нафта-газавая транспартная сістэма ды іншыя найбольш эфэктыўныя і валютнапрыбытковыя прадпрыемствы, якія маюць выключнае значэньне для эканамічнай бясьпэкі краіны. Захоп беларускіх прадпрыемстваў расейскім капіталам адбываецца на фоне цынічнага здушэньня рэжымам беларускага нацыянальнага бізнэсу і прамысловасьці. Пашыраецца незаконная перадача беларускіх земляў ва ўласнасьць фірмаў расейскіх алігархаў і расейскай ваеншчыны. У той жа час адсутнічае поўнаватраснае зямельнае заканадаўства і беларусы пазбаўленыя

магчыма сьці набываць зямлю ў прыватную ўласнасьць для выдзяленьня таварнай гаспадаркі. Усё гэтае сведчыць пра тое, што Масква распачала чарговы этап анэксіі Беларусі.

Мэтаанакіраванасьць, вызначаная пастлядоўнасьць у дзеяньнях Масквы ў палітычнай, інфармацыйнай, эканамічнай ды іншых сфэрах па захопу Беларусі гаворыць пра тое, што Расея, як і раней, застаецца агрэсіўнай імперыяй.

***

Пасьля развалу Савецкага Саюзу і набыцьця незалежнасьці Беларусь мела найлепшыя ўмовы для пачатку рэформаў сярод краінаў – былых рэспублік СССР. Беларусь мела нязнішчаны таварны рынак, кваліфікаваную рабочую сілу і інжынерны пэрсанал, мадэрнізаваныя адносна іншых краінаў былога СССР прамысловасьць і сельскую гаспадарку, а таксама развітую навуку. Зацікаўленьне ў здзяйсненьні агульных праектаў выказвалі заходнія фірмы. Нягледзячы на сабатаж ураду Кебіча і актыўнае супраціўленьне Масквы ў нашай краіне былі прынятыя шэраг палітычных рашэньняў па прыцягненьні ў Беларусь заходніх інвэстыцыяў. Гэтаму спрыяла наяўнасьць у парламанце краіны дэмакратычнай апазыцыі Беларускага Народнага Фронту, утварэньне інстытутаў дэмакратыі ў краіне. Большасьць прапанаваных дэпутатскай апазыцыяй БНФ заканапраектаў праваліў пракамуністычны парламент, але шэраг палажэньняў пры падтрымцы грамадства быў усё ж прыняты. У красавіку 1992 г. пад кіраўніцтвам Старшыні БНФ Зянона Пазьняка была распрацаваная і прапанаваная Вярхоўнаму Савету і грамадству „Канцэпцыя эканамічнай рэформы ў Рэспубліцы Беларусь”. Канцэпцыя не была падтрыманая пракамуністычным парламантам, але шырокае абмеркаваньне ў грамадстве ідэі рэфармаваньня эканомікі, пераводу яе на рынкавы лад мела ўплыў на прыняцьце заканадаўчых актаў. У цэлым у эканоміцы краіны пачалі працяляцца становучыя тэндэнцыі разьвіцьця прадпрыемальніцтва.

Сітуацыя рэзка зьмянілася ў горшы бок, калі Маскве ўдалося правесці на пасаду прэзыдэнта краіны сваю крэатуру – А. Лукашэнка. Амаль адначасна з захопам палітычнай улады пачаўся працэс ліквідацыі інстытутаў дэмакратыі ў дзяржаве: парламенту, незалежнага суду, дэмакратычных СМІ. Наступным этапам стаў працэс ліквідацыі атрыбутаў незалежнай дзяржавы: беларускай нацыянальнай сымволікі, беларускай мовы, адукацыі, беларускага войска і беларускай нацыянальнай эканомікі. На гэтым этапе былі спыненыя і згорнутыя рэформы, найперш тыя структурныя пераўтварэньні, што неабходныя для функцыянаваньня Беларусі як незалежнай дзяржавы. Быў закансэрваваны неэфектыўны лад вытворчасці, што застаўся ў спадчыну ад СССР і падлягаў рэфармаваньню. Штучна, пад адміністрацыйным уціскам і з выкарыстаньнем „прапагандыскага забесьпячэньня” рэжым прымусіў прадпрыемствы павялічваць аб’ём вытворчасці маральна састарэлай і неканкурэнтназдольнай на рынку прадукцыі. Гэта вяло да вынішчэньня рэсурсаў прадпрыемстваў. У адміністрацыйным парадку прадпрыемствы, якія ўжо пасьпелі наладзіць узаемавыгадныя кантакты з заходнімі фірмамі, прымусілі пераарыентавацца на Расею – насуперак эканамічнай мэтазгоднасьці. Была спыненая рэалізацыя эфектыўных праектаў з заходнімі фірмамі. Функцыянаваньне неэфектыўных вытворчасцяў штучна падтрымлівалася за кошт эмісійных крэдытаў, што інфляцыйным цяжарам ціснула на ўсю эканоміку, душыла вытворчасць і разам з высокай падатковай нагрузкай прымусала да ўцёкаў капіталу ды пераводу бізнэсу ў цень. Адбылося жорсткае здружэньне нацыянальнага бізнэсу – як аднаго з асноўных інстытутаў незалежнай дзяржавы.

Штучнае тармажэньне разьвіцьця беларускай эканомікі рабілася пад зрэжысыванае Масквой прапагандыскае суправаджэньне пра пабудову ў Беларусі „рынковага сацыялізму” (псэўдэатэорыя, якая на практыцы цалкам сябе здыскрэдытавала ў краінах Усходняй Эўропы – былых сатэлітах СССР, што ў канцы 1980-х гадоў вымушаныя былі прызнаць самы камуністы). Аўтарства тэзісу „рынковага сацыялізму” прыпісвалася Лукашэнку.

Ва ўмовах стагнацыі рэальнага сэктару эканомікі адбылося зьмяншэньне грашовых паступленьняў у бюджэтную сфэру. Сёньня ніжэй

мінімальна патрэбаў забясьпечваюцца сістэма аховы здароўя, адукацыя, навука, пэнсійная сістэма, Беларускае войска. У прыярытэтным пляне забясьпечваюцца толькі сілавая структура, што гатовыя выканаць любы загад рэжыму, а таксама пазбаўлены кантролю грамадства „прэзыдэнцкі фонд”.

Сёньня мы назіраем, як расейская імперыя перайшла да ажыццяўленьня новага этапу пляна па захопу Беларусі.

На фоне павелічэньня маральнай і фізычнай зношанасьці асноўных фондаў большасьці прадпрыемстваў пачаўся захоп эфектыўных, пэрспэктывных прадпрыемстваў і цэлых галінаў народнай гаспадаркі. Праз адпрацаваны мэханізм штучнага давядзеньня да банкруцтва, з рэзкім зніжэньнем кошту адносна рэальнага рынковага кошту „выкупляемых” прадпрыемстваў адбываецца цыннічае рабаўніцтва здабыткаў цэлых пакаленьняў беларускага народу. Беларускі народ пазбавілі магчыма сьці рэальнага, справядлівага ўдзелу ў прыватызацыі дзяржаўнай маёмасьці, здэскліва прапанаваўшы набываць на чэкі „Маёмасьць” акцыі маларэнтабельных, стратных, з нявыплачанымі даўгамі прадпрыемстваў. У гэты ж час уключаны мэханізм перадачы за бясплату лепшых, эфектыўных прадпрыемстваў расейскаму капіталу.

Пры здзяйсненьні плянаў захопу беларускай маёмасьці краіну напаткаюць цяжкія наступствы. Прыбытак ад працы прадпрыемстваў будзе выводзіцца з Беларусі. Будуць спыненыя сацыяльныя праграмы, фінансаваньне культуры, павялічыцца беспрацоўе, адбудзецца зніжэньне памеру выплачанай рэальнай заробтнай платы і пэнсіяў, павялічыцца затрымкі зь іх выплатамі. Вынікам будзе рост сацыяльнай напружанасьці, раст злачыннасьці, эміграцыя з краіны. Страта нацыянальнай маёмасьці робіць нацыю палітычна бяспраўнай, а народ пэрманэнтна бедным, вядзе да выміраньня нацыі.

***

Мы заяўляем рашучы пратэст супраць палітыкі рабаўніцтва беларускага народу.

Мы зьвяртаемся да беларускага народу з заклікам стаць на абарону беларускай маёмасьці і беларускіх нацыянальных каштоўнасьцяў – стаць на абарону сябе і будучыні сваіх дзяцей. Кожны можа зрабіць свой уклад у справу абароны Бацькаўшчыны і, найперш, людзі, што працуюць у інтэлектуальнай сфэры і ў дзяржаўных структурах – ад іх у значнай ступені залежыць, у якім стане апыніцца Беларусь.

Мы зьвяртаемся да беларускага прадпрыемальніцтва з заклікам салідарна, разам з беларускім палітычным незалежніцкім рухам выступіць у абарону беларускай незалежнасьці, беларускіх нацыянальных каштоўнасьцяў, якія зьяўляюцца грунтам для разьвіцьця беларускага бізнэсу, а таксама гарантыяй пэрспэктывы эканамічнага разьвіцьця краіны.

Мы зьвяртаем увагу міжнароднай супольнасьці на маштабнае парушэньне правоў цэлага народу. Мы бачым, як рэалізуюцца цяпер на практыцы скрытыя дамоўленасьці кшталту пакта Молатава-Рыбэнтропа паміж Расеяй і некаторымі заходнімі краінамі па анэксіі Беларусі.

Мы заяўляем, што антызаконны захоп уласнасьці беларускага народа расейскімі структурамі ня будзе прызнаны беларусамі і ня будзе мець міжнародна-прававых наступстваў. Беларусы ніколі не пагадзяцца з крымінальным рабаўніцтвам беларускага нацыянальнага набытку і захопам беларускай нацыянальнай уласнасьці. Ніякія фальсіфікацыі і незаконныя пакты ня будуць прынятыя пад увагу. Створаная Масквой нелегітымная сістэма ўлады на чале з Лукашэнкам узамен разгаданых законных структураў улады не мае права распараджацца беларускай маёмасьцю, а ўсе іх незаконныя прававыя акты будуць адмененыя пры ўсталяваньні ў краіне законнай улады.

Мы заклікаем беларускае грамадства, інтэлігенцыю і палітычную эліту, кіраўнікоў прадпрыемстваў, рабочых, людзей, што займаюцца прадпрыемальніцтвам, прафсаюзы і моладзь усімі сіламі і магчыма сьцімі супраціўляцца захопу беларускай нацыянальнай маёмасьці і рабаваньню Беларусі Расеяй, рашуча змагацца з палітыкай рабаўніцтва нацыі.

Настаў час, калі ўсім стала відавочна, што нас, беларусаў, нашу культуру

і нашу дзяржаву адкрыта вынішчаюць пад карань. *Унутраная акупацыя ёсць палітыка вынішчэння, а не стан існавання.*

У гэтых умовах мы, беларусы, павінны, не зважаючы на палітычныя разыходжанні ў нашым грамадстве, сканцэнтравана на адной задачы: выратаваць Беларусь. Гэта ёсць наш агульны нацыянальны інтэрас. Шукайма разам шляхі выратавання Бацькаўшчыны і дзяржавы.

Мы бачым выйсце з сітуацыі, што склалася, у правядзенні новых прэзідэнцкіх выбараў пад міжнародным пратэктаратам. Толькі беларуская, а не чужынская ўлада будзе гарантам стабільнасці ў краіне, дабрабыту і развіцця беларускай нацыі, цывілізаваных стасункаў Беларусі з міжнароднай супольнасцю.

19 траўня 2002 г. Менск.

Соём Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”

і ягонай Кансэрватыўна-Хрысціянскай Партыі — БНФ

МАЛАВАТА

У жніўні гэтага году маладзёвая газета „Наша Ніва” (16.08.2002) звярнулася да вядомых грамадзкіх, творчых, культурных, навуковых і іншых розных людзей краіны (да палітыкаў і дэпутатаў) з хрэстаматыйным пытаннем паліталёгіі: „Якія канкрэтныя артыкулы незалежнасці беларускі чалавек мусіць бараніць?” Ці іншы варыянт: „Баронячы нежалежнасць, што мы мусім бараніць перш за ўсё?”

З амаль трыццаці апытаных правільна адказала (як ні дзіўна) толькі адна асоба (і то, прапусціўшы ў пераліку амбасады за мяжой). Гэта доктар фізіка-хімічных навук спадар **Міхась Малько**.

Малавата, як для эліты.

Зрэшты, як вынікае з тэксту, большыня проста недакладна зразумела пытаньне, заблытанае рэдакцыйнымі ўвагамі-развагамі. Але, тым ня менш, тут усё, як у беларускай палітыцы: пытаю — ня ведаю, пра што; адказваю — як думаю.

Адам МІКША

ЭКАНАМІЧНАЯ ІНФАРМАЦЫЯ

Прэм’ер Г. Навіцкі 17 лістапада 2002 г. абвясціў, што Саўмін прадае пакет акцыяў расейска-беларускай кампаніі „Слаўнафта” (10,8%), які належаць дзяржаве. Пакупнікі — расейскія кампаніі. Доля Беларусі ў гэтай кампаніі — гэта Мазырскі НПЗ і больш за дзесяць бензазаправачных станцыяў. Выстаўляецца гэты пакет за 200 мільёнаў даляраў.

Мазырскі НПЗ. Выпуск прадукцыі пачаўся ў 1975 г. У 90-тыя гады праведзена тры этапы рэканструкцыі за беларускія грошы. Вядзецца чацьвёрты этап рэканструкцыі коштам прыкладна ў 150 мільёнаў даляраў (на 90% — за беларускія грошы). Прадукцыя МНПЗ адпавядае эўрастандарту, купляецца на эўрапейскіх рынках і дае валюту. (Крыніца — „Звязда”, 23.11.02)

Рэальны кошт МНПЗ, разам з інфраструктурай і інтэлектуальнай уласнасцю, перавышае 1 мільярд даляраў. Трэба ўлічыць яшчэ тое, што гэты завод перапрацоўвае 1,1 млн. тон высакаякаснай беларускай нафты.

* * *

1-га лістапада 2002 г. расейскі „Газпрам” скараціў пастаўку газа на 50%. Лукашэнка заявіў, што гэта палітычны ціск Крамля, што Крэмель патрабаваў ад яго прадаць за даўгі „Белтрансгаз”.

У чарговы раз ён агучыў, што Расея на больш чым 1 мільярд даляраў мае пераважы прыбытак у эканамічных дачыненнях зь Беларусыяй (раз’мяшчэнне і ўтрыманне вайсковых аб’ектаў, выкарыстанне беларускіх войскаў у расейскіх інтарэсах, нізкія тарыфы на транспартную нафту і газу праз Беларусь, льготны транзіт грузаў паміж Расеяй і Эўропай праз Беларусь, выкарыстанне мытнай інфраструктуры ды іншае.)

Праз тыдзень „Газпрам” аднавіў пастаўкі газу, але ўжо не па льготнай

цане. Скандал прыціх, але яго вынікі наступныя. Расея дамаглася выплаты „доўгу” за пастаўку газу ў памеры 200 мільёнаў даляраў; павысіла цану на газ, які пампе ў Беларусь, прымусіла Лукашэнку пайсці на продаж канцэрна „Белтрансгаз”. Па прапанове Саўміну „палата” 20.11.2002 г. выключыла „Белтрансгаз” са спісу дзяржпрадпрыемстваў, якія не падлягаюць прыватызацыі. 22 лістапада так званы „савет рэспублікі” („верхняя палата”) за пяць хвілінаў зацвердзіў гэты законапраект. Вядзецца падрыхтоўка да прадажы канцэрна.

Відавочна, што гэтая ўся апэрацыя з пастаўкамі газу ляжыць у рэчышчы падрыхтоўчай працы па ўвядзенні расейскага рубля на Беларусь. Навязваючы свае расейскія грошы, Расея імкнецца да таго ж увесць цяжар гэтай апэрацыі перакласці на беларускую эканоміку.

Лукашэнка выканаў усе ўмовы Расеі. „Рашучыя” выступленні супроць Крамля выкарыстаны ім дзеля таго, каб выставіць сябе нібыта „змагаром” за інтарэсы Беларусі.

* * *

Выдадзеныя загады аб стварэнні акцыянерных таварыстваў на базе пяці буйнейшых прадпрыемстваў нафта-хімічнага комплексу (Горадзенскі „Азот”, Наваполацкія ПА „Палімір” і ПО „Нафтан”, Бабруйскі Шынный камбінат, Горадзенская ПА „Хімвалакно”).

* * *

Расея выкарыстоўвае нафта і газаводы праз Беларусь і Ўкраіну для эканамічнага і палітычнага ціску на іх. Заклучыўшы ў кастрычніку 2002 г. пагадненне з Украінай аб стварэнні расейска-ўкраінскага кансорцыюму па транспартна-газу ў Эўропу праз Украіну, Расея паменшыла пра павелічэнне аб’ёмаў транспартна-газу праз Украіну, Расея паменшыла транспартна-газу праз Беларусь. У той жа час „Газпрам” сьпешна дабудовае новую газаводную трубу „Ямал-Эўропа” праз Беларусь.

Такім чынам сёння Расея эканамічна цісне Беларусь украінскай трубой. Заўтра, калі па яе плянах яна захопіць Беларусь, то беларускай трубой будзе ціснуць Украіну. З мэтай ціску на Ўкраіну Расея абвясціла новы праект пракладкі газаводу праз Балтыйскае мора.

Сяргей ПАПКОЎ

ДА ПЫТАННЯ ПРА ДЗЕЙНАСЬЦЬ АБСЭ Ў БЕЛАРУСІ

(Заява)

Паўстала пытаньне аб існаванні Місіі АБСЭ ў Менску. Мусім адзначыць некаторыя станоўчыя моманты ў ейнай дзейнасці. Менавіта: назіранне за парушэннямі правоў чалавека, назіранне за правядзеннем выбараў, заявы пра пацярпелых ад рэжыму і некаторыя іншыя аспекты.

Але ў цэлым дзейнасць Місіі АБСЭ ў Менску трэба ацаніць адмоўна, як супярэчную беларускай дэмакратыі і нацыянальным інтарэсам Беларусі.

У 1998-2001 гадах ніхто так не нашкодзіў беларускай дэмакратыі, як арганізацыя АБСЭ ў Менску (калі не казаць пра рэжым Лукашэнка). Звязана гэта найперш з дзейнасцю былога кіраўніка Місіі Ганса-Георга Віка.

Паводзіны і дзейнасць Ганса Віка не адпавядалі ролі кіраўніка міжнароднай грамадзкай арганізацыі і характарызаваліся тыповымі рысамі дзейнасці спецслужбаў, да якіх спадар Вік належыў.

З боку спадара Віка назіралася непасрэднае ўмяшальніцтва ў палітычныя ўзаемадачыненні беларускіх партыяў. Рабілася гэта пад выглядам процідзеяння антыдэмакратычнаму рэжыму і спрыяння дэмакратыі, і таму было лёгка ўспрынята беларускімі палітычнымі партыямі. На самай жа справе, пачынаючы з 1998 года, спадар Вік ствараў

у Беларусі свой варыянт нібыта „дэмакратычнай апазыцыі”, кантралюемай АБСЭ, фінансавана залежнай ад Захаду і спэцслужбаў Расеі, паколькі бальшыня так званых „дэмакратычных партыяў” у Беларусі густа інфільтравана расейскай агентурай КГБ-ФСБ, і спадару Віку гэта было добра вядома.

Ствараючы кіруемую „дэмакратычную апазыцыю”, спадар Вік уступіў у канфлікт з рэальнай беларускай апазыцыяй — Беларускім Народным Фронтом „Адраджэньне”, той галоўнай сілай, якая ў 1991 годзе вярнула незалежнасьць Беларусі, спыніла дзейнасьць КПСС і ВЛКСМ у краіне і паклала пачатак дэмакратычным пераўтварэньням.

Ён прычыніўся да апэрацыі расколу Народнага Фронту (падрыхтаванай у 1999 годзе з Масквы, сумесна зь менскімі дзеячамі АБСЭ), пасля чаго частка БНФ далучылася да „апазыцыі”, створанай спадаром Вікам.

Адразу пасля расколу Фронту і афармленьня кіруемай партыйнай „апазыцыі”, спадар Вік уцягвае гэтыя партыі ў заведана бяссплённы так званы „лерамоўны працэс” з рэжымам Лукашэнкі. Мэта „лерамоўнага працэсу” — раззброіць нацыянальна змагарную Беларусь напярэдадні парламанцкіх выбараў і забяспечыць міжнароднае прызнаньне новаму „парлямэнту”. Гэтая мэта ўзьнікла на падставе таемных кампрамісаў з Лукашэнкам аб легалізацыі існуючага рэжыму і прызнаньні яго ў АБСЭ.

Менавіта на гэтым этапе выявілася таёмнае супрацоўніцтва спадара Віка з рэжымам Лукашэнкі і палітычнай агентурай Масквы.

Спадар Вік непасрэдна прычыніўся да выдаленьня апазыцыйнага старшыні Вярхоўнага Савета 13-га скліканьня спадара Сымона Шарэцкага за межы Рэспублікі Беларусь у эміграцыю, паколькі спадар Шарэцкі перастаў упісвацца ў схемы дзейнасьці спадара Віка на Беларусі, і галоўнае — у разьлікі Масквы, зь якой спадар Вік пастаянна супрацоўнічаў.

У гэты ж час спадар Вік рабіў бяссплённыя захады змусіць да перезьезду ў Нямеччыну сваіх палітычных праціўнікаў з Народнага Фронту, праводзіў бязвыніковую працу сярод беларускай моладзі, намаўляючы яе ў інтарэсы Нямеччыны.

У верасьні 2000 года, на канфэрэнцыі ў Беластоку спадар Ганс Вік, спаўняючы (трэба думаць) пэўныя палітычныя рэкамендацыі, публічна заявіў, што мэта ягонай дзейнасьці ў АБСЭ як нямецкага дыплямата — спрыяць уваходжанню Беларусі ў склад Расеі. А гэта ёсьць антыбеларуская дзейнасьць, супярэчная карэнным інтарэсам Беларусі.

18-га лістапада 2000 года Сойм Беларускага Народнага Фронту і Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ аб’явіў спадару Ганса Віка пэрсонай нон-грата і запрабаваў ягонага выдаленьня зь Беларусі за падрыўную дзейнасьць, супярэчную інтарэсам нашай краіны. Матэрыялы Сойму і патрабаваньне аб выдаленьні спадара Віка былі тады ж перасланыя намі амбасадару Нямеччыны ў Беларусі спадару Хорсту Вінкельману, Міністру замежных справаў Нямеччыны ў Беларусі спадару Ёшку Фішару, у Эўразьвяз, у Парляманцкую Асамблею АБСЭ і кіраўніцтву АБСЭ.

Тое, што гэтыя факты пра дзейнасьць Ганса Віка (і фактычна, ягоны прывал) былі праігнараваныя, яскрава паказвае на характар думаньня бюракратыі ў эўрапейскіх арганізацыях.

У кастрычніку на выбарах 2000 года плян спадара Г. Віка пацярпеў фіяска. Тым ня менш яго пакідаюць у Менску для арганізацыі і парвадзеньня прэзыдэнцкіх выбараў у 2001 годзе. Гэта дазволіла спадару Віку ўдзельнічаць у чарговай выбарчай афэры на Беларусі, плянаваць прызнаньне гэтых выбараў за дэмакратычныя і рыхтаваць легалізацыю рэжыма Лукашэнкі.

Пры дапамозе „кіруемай апазыцыі” (пасля ўхваленьня з боку спадара Віка і адпаведна — Масквы) была створана „ляцёрка” прамаскоўскіх кандыдатаў на прэзыдэнта Беларусі з былой камуністычнай намэнклятуры, а потым пакінута кандыдатура самага шэрага зь іх — камуна-савецкага функцыянера Ул. Ганчарыка (які рэальна — ня мог быць супернікам Лукашэнкі). Такім чынам дзеля фальсіфікацыі і выграньня выбараў Лукашэнку стварылі выдатныя ўмовы.

Праўда, Лукашэнка перастараўся. Фальсіфікацыя была праведзеная ім

настолькі маштабна, груба, нахабна, татальна і бессаромна, што прызнаць выбары не было як.

Лукашэнка застаўся ў крэсьле, але выбары сьвет не прызнаў. Ганс Вік зноў пацярпеў частковае фіяска, і яму адмовілі ва ўязной візе. Рэжым даў выразна зразумець, што Місія АБСЭ яму больш не патрэбная.

У гэтым — стыль „працы” савецкага КГБ. У гэтым — увесь Лукашэнка. Некалі ён гэтак павыганяў прэч сваіх бліжэйшых папалчнікаў, нягоднікаў, якія дапамагалі яму дарвацца да ўлады, а потым — сталі непатрэбныя. Менавіта з гэтых былых „папалчнікаў” найперш сфармаваў Ганс Вік сваю „кіруемую апазыцыю” і ўвёў яе ў палітычны ўжытак.

Мы не сумняваемся ў патрэбнасьці такой міжнароднай арганізацыі, як АБСЭ, маем да яе павагу і пашану. Але мусяць выконвацца пэўныя правілы. Сама практыка (а беларуская практыка — найбольш) паказвае, што недапушчальна, каб аддзеламі міжнароднай арганізацыі кіравалі функцыянеры зьнешняй разведкі якой-небудзь краіны. З гэтага гледзішча ўзьнікаюць сумненні, калі і супрацоўнікі Місіі, і ўпаўнаважаныя па пытаньнях дачыньняў (скажам, АБСЭ і Беларусі) належаць да палітычных колаў толькі адной краіны (скажам, Нямеччыны). І больш таго, — да аднаго палітычнага накірунку (скажам, лева-лібэральнага ці сацыял-дэмакратычнага). Не павінны стварацца ўмовы, каб нейкая адна краіна рабіла свае вузканакцыянальныя інтарэсы ў другой краіне, выкарыстоўваючы міжнародную арганізацыю.

Інтэрас, які рабіў на Беларусі Ганс Вік, нам добра вядомы. Сюды ўключана незалежнасьць Беларусі (пляны анэксіі нашай краіны Расеяй), пляны Масквы за Бугам, пляны нямецкай прысутнасьці ў Калінінградзкай вобласьці, „калідор” праз Польшчу і нават заікаўленасьць спадара Віка канцэрнам Рургаз-Газпрам.

Мы не зьбіраемся маўчаць ці рабіць выгляд, што нічога ня бачам і не разумеем зь меркаваньняў паліткарэктнасьці. Справа йдзе аб лёсе нашай нацыі, нашай незалежнасьці і свабоды, якую Эўропа, у абліччы такіх асобаў, як Ганс-Георг Вік, гатовая, як нам здаецца, у чарговы раз — здаць. Але Беларусь была і будзе незалежнай!

Спадар Вік парушыў, перакрочыў Беларускае права (адкінутае рэжымам Лукашэнкі). Ягоная дзейнасьць вымагае рассьледваньня, сьледства і судовага разьбіральніцтва. Незалежная, вольная і дэмакратычная Беларусь яшчэ вернецца да гэтага пытаньня.

17 чэрвеня 2002 г.

Менск

Зянон ПАЗЬНЯК

Старшыня Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”

Юры БЕЛЕНЬКІ

Намеснік старшыні Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне”

Выконваючы абавязкі старшыні на Беларусі

БЕЛАРУСКАЕ НАЦЫЯНАЛЬНАЕ АДРАДЖЭНЬНЕ Ў ПАЧАТКУ XX СТАГОДДЗЯ

Рада БНР, абпіраючыся на прынцып самавызначэньня народаў, абвесьціла незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі. Гэтая падзея сталася найважнейшаю для беларусаў у XX стагоддзі.

Выключныя гістарычныя падзеі — а да такіх, бясспрэчна, адносіцца прыняцьце Акта Незалежнасьці 25 сакавіка 1918 года — заўсёды вымагаюць немалого часу дзеля таго, каб высьпелі аб’ектыўныя ацэнкі зробленага.

Ня можа не ўражаваць абсяг тых вялікіх справаў, якія ўдалося ўрухоміць ад пачатку XX стагоддзя нашым вялікім папярэднікам. Яны распачалі Адраджэньне ва ўмовах поўнай адсутнасьці беларускай дзяржаўнасьці. За папярэднія стагоддзі праз палянізацыю і русіфікацыю беларуская мова была выпіснутая з афіцыйнага ўжытку і заставалася моваю сялянства. Былі перапыненыя багатыя беларускія традыцыі матэрыяльнай і духоўнай культуры.

Беларускаму Адраджэнню пачатку XX стагоддзя не было адкуль чакаць фінансавай падтрымкі, таму што беларускі край стагоддзямі спустошваўся.

Беларуская нацыянальная буржуазія, нешматлікая і бедная, раскіданая па глухих кутках, расколатая па веравызнанні, у значнай ступені зрусіфікаваная і спалінізаваная – не ўяўляла сабой скансалідаваную палітычную сілу. Напрыклад, беларускія купцы складалі толькі каля 2% ад агульнай колькасці купецтва на Беларусі. Асноўныя капіталы ў тагачаснай Беларусі знаходзіліся ва ўласнасці польскіх і рускіх памешчыкаў, габрэйскіх купцоў і прамыслоўцаў. На жаль, і сёння беларускі сярэдні клас як палітычная сіла не паспеў сфармавацца. І гэта адна з прычынаў неўсталяванасці сучаснай беларускай палітыкі.

Беларускі нацыянальны адраджэнскі рух пачатку XX стагоддзя, не зважаючы на цяжкую палітычную, эканамічную і культурніцкую спадчыну, набыў масавы характар. Нашы вялікія папярэднікі ўсяго за некалькі гадоў легальнай працы, нягледзячы на стальпінскую рэакцыю, адчынілі беларускія выдавецтвы, арганізавалі выпуск беларускіх газетаў і часопісаў, разгарнулі навукова-даследчую, культурна-асветніцкую і адукацыйную працу. Гэта садзейнічала ажыўленьню беларускага студэнцкага руху, запачаткаванню вучнёўскіх беларускіх гурткоў, разгортванню хрысціянскага руху. За кароткі гістарычны перыяд сфармавалася новая нацыянальная эліта: плеяда беларускіх пісьменьнікаў, навукоўцаў, палітыкаў. І кожны з іх працаваў аддана і да канца, ахвяруючы сваю працу беларускай справе, сутнасць якой паказаў **Янка Купала** ў вершы „*Да 5-годдзя „Нашае Нівы*” ў 1911 годзе. Тае „*Нашае Нівы*”, у якой працаваў Янка Купала і якую рэдагаваў бяз грошай, непахісна верачы „ў святлай праўды сілу”.

Беларускае Адраджэнне падрыхтавала якасныя змены ў беларускім грамадстве. Менавіта ў тыя гады працэсы кансалідацыі беларусаў у нацыю дасягнулі найвышэйшага ўздыму.

Паступова выспявалі ўмовы для аднаўлення беларускай дзяржаўнасці.

* * *

Пераломным этапам у беларускай гісторыі пачатку XX стагоддзя сталася 1-ая Сусветная вайна, якая істотна запаволіла хад беларускага нацыянальнага Адраджэння.

Сутыкненне расейска-нямецкіх інтарэсаў на нашай зямлі мела для Беларусі катастрафічны наступствы. Мільённыя армеды чужынскіх войскаў (1 мільён нямецкіх і 2 мільёны расейскіх вайскоўцаў) разбурылі беларускую гаспадарку, зруйнавалі беларускія гарады і мястэчкі, зрабілі выгнаннікам амаль паўтара мільёны беларусаў. Акрамя таго, больш за 700 тысячаў беларусаў былі забраныя ў расейскае войска (і толькі 20 тысячаў служылі на Заходнім фронце). Кінутыя ў вайну за расейскія інтарэсы, многія з іх загінулі, былі знявечаныя, зніклі бяз вестак.

Сутыкненне на беларускай зямлі палітычных і эканамічных інтарэсаў Расеі і Нямецчыны пераследавала нас усё XX стагоддзе. У час 1-й і 2-й Сусветнай войнаў немцы на акупаваных беларускіх тэрыторыях дазвалялі дзейнасць беларускіх адраджэнскіх арганізацыяў. Але толькі пад сваім кантролем і для таго, каб аслабіць расейскі ўплыў. І як толькі справа заходзіла пра самавызначэнне беларусаў, то ўсё абмяжоўвалася дазвалам выключна на культурніцкую працу.

Праявы расейска-нямецкіх інтарэсаў у Беларусі адчуваюцца сёння ў эканоміцы і палітыцы, дыпляматыі і грамадзкім жыцці.

1-ая Сусветная вайна спарадзіла ва ўсёй Расейскай імперыі глыбокі крызіс, які прывёў да сканання царызму. Беларускія адраджэнскія сілы выкарысталі крушэнне імперыі, у першую чаргу, для барацьбы за самавызначэнне беларускага народу. У 1917-1918 гадах нацыянальнае пытанне паўстала ў цэнтры палітычнай барацьбы. Але кожная суседняя краіна па-свойму бачыла будучыню беларускіх земляў. Усе расейскія палітычныя партыі таго часу рэзка адмоўна ставіліся да самавызначэння беларусаў. Дарэчы, і сённяшнія расейскія палітычныя партыі ўсіх кірункаў бачаць будучыню Беларусі не як самастойнай незалежнай дзяржавы, а як

суб'екта Расеі, і падтрымліваюць акупацыю Беларусі. Палітычныя колы Польшчы імкнуліся ў той час да аднаўлення Рэчы Паспалітай у межах 1772 года. Летува была таксама зацікаўленая ў пэўных беларускіх землях. У адпаведнасці са сваімі памкненнямі яны імкнуліся перацягнуць на свой бок беларускіх дзеячоў.

Частка левых патрыётаў шчыра верыла, што расейскія бальшавікі дапамогуць ім спраўдзіць беларускую дзяржаўнасць. Беларускіх дзеячоў, якія ўдзельнічалі ў абвяшчэнні БССР і засталіся ў ёй працаваць, напаткаў трагічны лёс. Адны з іх былі расстраляныя, іншыя скончылі жыццё самагубствам, трэція апынуліся ў савецкіх гулагах. Гэта вынік тых палітычных ілюзіяў, што ад Расеі можна атрымаць беларускую ўладу і дзяржаву.

Трагічны лёс напаткаў і некаторых дзеячоў БНР, якія праявілі палітычную наіўнасць у адносінах да бальшавікоў на пачатку 20-х гадоў. Яны ня ўбачылі, паводле трапнага вызначэння Старшыні Рады БНР **Пётры Крэчаўскага**, што „эканамічная і палітычная праца ў Савецкай Беларусі вядзецца чужынцамі, элементам прышлым, нічога супольнага з Беларуссю не маючым”.

Дзеячы БНР, што адмовіліся ад сваіх мандатаў і вярнуліся ў БССР, не толькі адышлі з адраджэнскага шляху, але і паставілі ў цяжкі стан урадавыя органы Беларускай Народнай Рэспублікі. Гэта лекцыя тым, хто да сёння спадзяецца на расейскую „дэмакратычную” дапамогу ў змаганні за вольную Беларусь...

* * *

Калі падсумоўваць вынікі вялікай нацыянальнай адраджэнскай працы пачатку XX стагоддзя, то галоўным досведдам ёсць той, што толькі беларусы сваімі рукамі могуць здабыць Беларускаю ўладу і ўсталяваць Беларускаю дзяржаву.

17 сакавіка 2002 г.

Анатоль КРЫВАРОТ

БЕЛАРУСЫ ПАД АКУПАЦЫЯЙ:

Зрабавалі боты

(Запісана Ігарам Саракавіком са слоў Марыі Каленікаўны Зянецкай, 1911 года нараджэння. Жыла ў мястэчку Боркі Пінскага раёна)

У час акупацыі нямецкімі войскамі тэрыторыі Беларусі адбыўся такі выпадок.

Я разам са сваім мужам Іванам была на вясельлі ў сваёй вёсцы Боркі. Іван пашыў сабе боты з добрай скуры і абуў іх на вясельле. Там яго ўбачыў нейкі агент партызанскі.

У той вечар, калі ўсе ляглі спаць, да нас ў хату нехта пастукаў. Я адчыніла дзьверы. У хату ўвайшлі партызаны. Спыталіся, дзе гаспадар. Іван выйшаў. Яму сказалі: „Адай боты, у якіх ты быў на вясельлі”.

Іван адказаў, што новых ботаў у яго няма... Тады партызаны сказалі: „Апранайся і пайшлі з намі”.

Я і шасьцёра дзяцей пачалі крычаць: „Тату, адай ім боты!” А боты Іван схаваў у кош на гарышчы. Ён палез на гарышча, зняў боты і аддаў партызанам-рабаўнікам.

На разьвітанне „народныя мсьціўцы” яшчэ ўдарылі два разы Івана жалезным прутам.

Нікчэмнае існаванне

(Бернард Пакулёніцкі; вёска Буйкі, Мядзельскі раён. Настаўнік)

Прыкра і непрыемна на душы нават на сьвяты.

Наведаў навагодні ранішнік і навагодні вечар у школе. Школа вясковая, лічыцца беларускай. А ўвесь сцэнар сьвята — на расейскай мове. Толькі адна маленькая дзяўчынка працягала прыгожы верш па-беларуску, дзякуючы настаўніцы пачатковых клясаў, якая дала ёй верш вывучыць.

Дзеці бльгаюцца, калі пераходзяць на расейшчыну. Часам сядзіш і адчуваеш сябе дзесьці ў Тамбоўскай губерні. Але як жорстка ламаюць гэтых беларусаў.

Лічу, што ёсць вялікая віна настаўнікаў, бо ніхто сілай не змушае даваць дзеям сцэнар на расейскай мове...

За вакном вые завіруха і нешта зіма разьюшылася. Даўно ўжо не было такой завеі. Сьнег — вышэй плоту і вокнаў. Трэція суткі не працуе тэлефон. Аўталаўка з хлебам не прыехала, бо занесла сьнегам дарогу.

Калегі па працы мелі найнае спадзяваньне, што мізэрны настаўніцкі заробак за сьнежань дадуць напярэдадні Новага году. Даверлівы народ, яны ніяк ня могуць зразумець, што справа не ў начальніках, на якіх грозна крычыць „галоўны начальнік” у краіне, а ў той сістэме, якую падтрымлівае гэты „галоўны начальнік”, якая цягне Беларусь у бездань.

Мінулым летам завіталі да мяне ў школу французкі сябры. Спрабавалі госьці знайсці паштоўку зь беларускімі краявідамі, ці гістарычнымі мясьцінамі. Дзеля гэтага аб'ехалі кнігарні, пошты ў радыёсе 55 кілёмэтраў. Але безвынікова...

Цяжка працаваць і назіраць за станам вясковай школы. Ужо трэці год школьная бібліятэка не атрымлівае ніводнай газэты ці часопіса („не хапае грошай на падпіску”). Поўная інфармацыйная ізаляцыя падчас так званых „рэфармаваньняў” школы.

Дзякуючы добрым людзям, якія прыслалі на мой адрас некалькі асобнікаў „Нашай Нівы” і „Беларускай маладзёжнай”, інфармацыя ў школу ўсё ж трапляла.

Ходзяць чуткі, што сёлета выдаткі на адукацыю яшчэ зьменшацца.

Цяжка, прыкра, што беларускае грамадства пагаджаецца зь любымі дзеяньнямі антынароднай улады.

(З радыё)

ГАДАВІНА НЯДАЎНІХ ПАДЗЕЯЎ

Мінуў год з таго часу, калі 8-га лістапада (у гадавіну бальшавіцкага перавароту ў Расеі) акупацыйныя ўлады на Беларусі сіламі амонаўцаў і бульдозераў спрабавалі разбурыць Курапаты.

Тады бульдозеры зруйнавалі дзясяткі асьвечаных крыжоў, якія стаялі ўздоўж дарогі. Амонаўцы жорстка зьбілі людзей, якія баранілі крыжы і магільныя, уживалі сьлезазецны газ.

Угадвае **Аляксей Шэін**: „Гэта былі страшныя хвіліны, страшныя гадзіны. Бульдозер ламаў крыжы. Гэта для мяне быў самы ўражлівы момант. Калі пад пражэктарамі бульдозера міліцыянты вырывалі крыжы, калі людзі абаранялі, крычалі, жанчыны плакалі.

Тое, што адбывалася потым уначы, гэта, я думаю, быў высокі чын Беларускага духу, калі людзі вырашылі не здавацца і за ноч было зьвязана, змайстравана 20 новых крыжоў”.

Год таму людзі неаднаразова выходзілі на дарогу, станавіліся ў ланцуг і, трымаючы ў руках крыжы, перагароджвалі дарогу будаўнічай тэхніцы.

Амонаўцы жорстка зьбівалі людзей. Было шмат пакалечаных і арыштаваных.

Сярод затрыманых 8-га і 9-га лістапада было шмат сяброў Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ: **Уладзімер Юхо**, **Рыгор Кійко**, **Уладзімер Плотнікаў**, **Сяргей Панкоў** ды інш.

Валеры Буйвал: „Спраўджваецца старая беларуская мудрасць пра тое, што і адзін беларус можа супрацьстаяць злу. Але менавіта дзясяткі людзей (ня тысячы) здолелі тады ўратаваць Курапаты. І вось прайшоў год з тых падзеяў. Мы сапраўды здолелі агульнымі намаганьнямі адстаяць Народны некропаль, працягвалі рэалізоўваць ідэю Народнага Мэмарыялу — лес крыжоў — у Курапатах”.

(Паводле радыё. Г. Соўсь)

АБАРОНА КУРАПАТАЎ

Сябры Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ штгодзённа дзяжураць у Курапатах і не даюць будаўнікам праводзіць работы ў ахоўнай зоне Мэмарыялу.

На выхадзе з падземнага перахода (што на шляху да Курапатаў) завал зь барвеньняў, дошак і іншага будаўнічага смецьця. Гэтую імправізаную барыкаду два тыдні таму збудавалі жанчыны Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ, якія стала дзяжураць у Курапатах.

„Тут хацелі бульдозерам заехаць на пляцоўку да Крыжа Пакутнікам Беларусі. Жанчыны, што дзяжурьлі, — не далі. Яны каля тунэля стварылі барыкаду, крыж паставілі — і бульдозеры адступілі”, — растлумачыў **Уладзімер Юхо**.

Два тыдні таму кіраўніцтва Дэпартаменту па ахове культурнай спадчыны забараніла будаўнікам весць работы ў ахоўнай зоне Курапацкага Мэмарыялу. Гэтак званьня „будаўнікі” спрабавалі пракласьці праз галоўную пляцоўку Курапатаў трубу вадасьцёкаў і зрабіць дадатковую дарогу да месца будаўніцтва праваслаўнай капліцы.

Паводле Дэпартаменту, будаўнікі павінны зрабіць для сьцёчных водаў сажалку з адваротнага ад Курапатаў боку магістралі (а не пад Крыжам). А дарога да афіцыйнай капліцы ня мусіць праходзіць побач з Мэмарыялам.

Будаўнічыя працы пакуль прыпыненыя. Гэта вельмі не падабаецца настаяцелю мясцовага праваслаўнага прыходу **Уладзімеру Стукачу** (добра вядомы тыпаж). Гэта на ягоную просьбу будаўнікі рабілі дарогу да капліцы.

Побач з Курапатамі У. Стукач арганізаваў „лягер для вернікаў”. Ад размовы з карэспандэнтам адмовіўся.

Зразумела, што дарога да капліцы будавалася незаконна, яе няма ў праекце.

17-га жніўня ў Курапаты прышло нямаля людзей на талаку. Фронтавец **Алесь Тарала** прыходзіць сюды кожную суботу. „Я хаджу сюды ня толькі на талаку. Я стары чалавек, ужо пажыўшы, і скажу так: гэта справа ачышчае чалавека ад рознага броду, накіпу, ад гэтай во хлусьні. Я сябе ачышчаю тут”.

Жнівень 2002 г.

(Паводле радыё „Свабода”. А. Невяроўскі)

Курапаты - 2002. Ставяць крыжы.

ЗАСТУПНІЦА

Створаны абраз **Маці Божай Курапацкай Усіх Бязьвінна Расстраляных**. Яго аўтарам зьяўляецца вядомы беларускі мастак **Аляксей Марачкін**. Гэтая работа не зьяўляецца кананічнай, хаця абапіраецца на традыцыі Беларускага вуніцакага абраза. На ім адлюстраваная Багародзіца, якая плача, зь белым вышытым ручніком у левай руцэ на фоне Курапацкіх

симвалаў — крыжоў і соснаў. У Курапатах абраз асьвечаны і потым перададзены ў адзін з вуніцкіх храмаў, а зьменшаная ў два разы ягоная рэпрадукцыя зьмешчана ў рамку пад шкло і ўстаноўлена ў крыжы-капліцы вышэйшай у 2,5 мэтры.

Крыж выраблены ў традыцыях беларускай народнай архітэктуры вядомым майстрам менчанинам *Сяргеем Кляшчучкам*, які ў свой час стварыў Курапацкі Крыж Пакутаў.

У будучым плянуецца выдаць мастацкую паштовую картку з выявай абраза Маці Божай Курапацкай Усіх Бязьвінна Расстраляных.

Ідэя стварэньня гэтага абраза, як і раней напісанага абраза Маці Божай Чарнобыльскай, належыць *Зянону Пазыняку*.

Марат ГАРАВЫ; БелаПАН (Сеціва)

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ СЬВЕДАМАСЬЦЬ

Узровень жыцця людзей як *супольнасьці* залежны ад дачыненняў паміж асобай (асобным чалавекам) і грамадствам. Дачыненні паміж асобай і грамадствам вымяраюцца супольнай *сьведамасьцю*.

Гістарычна чалавечая супольнасьць асэнсавала і прайшла праз розныя віды сьведамасьці і захавала яе рэлікты. Напачатку існавала сьведамасьць, дадзеная прыродай — *усьведамленьне віду* (людзі — і ўсё астатняе). Потым — *родава-племянная*. Затым, з разьвіцьцём цывілізацыйнага працэсу (а ён пачаўся тады, калі людзі сталі жыць асела і працаваць на зямлі), узнікае *этнічная (тутэйшая) сьведамасьць*. Супольны інтэрас і супольнае адзінства вымяралася ў гэты час па тэрыторыі, па звычай (культуры) і па мове.

Наступны этап — *народная сьведамасьць*. Яна звязаная са стварэньнем дзяржавы і дзяржаўнага віду ўлады. Супольнае адзінства і дачыненні людзей асэнсоўваліся на ўзроўні забесьпячэньня агульных сацыяльна-культурных інтарэсаў.

У XVIII-XIX стагоддзях цывілізацыйны працэс прывёў да зьяўленьня *нацыянальнай сьведамасьці*, калі супольнасьць гуртуецца на аснове *нацыянальнай ідэі*, якая ўбірае ў сябе ўсе ранейшыя дасягненьні этнічнага і народнага духа, абагульняе інтарэсы і выступае ў якасьці *нацыянальнай ідэалёгіі*. Рэалізацыйнай нацыянальнай сьведамасьці ёсьць вольная нацыянальная дзяржава, якая забясьпечвае ўсебаковае існаваньне і разьвіцьцё нацыі і кожнага асобнага чалавека. Гэта той стан сьведамасьці, у якім знаходзіцца зараз цывілізаваны сьвет.

Нацыянальная сьведамасьць мае тую асаблівасьць, што зьяўляецца *прыярытэтнай* перад сацыяльнай сьведамасьцю і перад усімі астатнімі. Менавіта гэтая асаблівасьць забясьпечвае моц і існаваньне нацыянальнай дзяржавы і ўласна самой нацыянальнай сьведамасьці, бо зьяўляецца яе найгалоўнейшай рысай.

На практыцы гэта выглядае так, што кожны грамадзянін нацыі ўсьведамляе агульны інтэрас нацыі як свой асабісты, ён разумее лучнасьць інтарэсаў і абараняе іх.

У чалавека ненацыянальнай сьведамасьці (альбо дэнацыяналізаванага) асабісты інтэрас і інтэрас агульнанацыянальны (грамадскі, дзяржаўны) існуюць як бы незалежна. Такі чалавек дбае толькі пра свой інтэрас і, як часта бывае, — насуперак агульным інтарэсам нацыі.

Людзі нацыянальнай сьведамасьці заўсёды аддаюць перавагу агульнанацыянальным каштоўнасьцям перад сацыяльнымі, палітычнымі, канфэсійнымі, групавамі, эканамічнымі і г.д. Гэтая асаблівасьць нацыянальнай сьведамасьці трымае ў моцы і ў адзінстве і такую, напрыклад, маналітную нацыянальна зьяднаную краіну, як Польшча, і поліэтнічную эміграцыйную Амэрыку. Нацыянальная сьведамасьць грамадства дае магчымасьць бяз цяжкасьцяў праводзіць узгодненую, агульнанацыянальную ўнутраную і знешнюю палітыку, вырашаць шэраг грамадскіх задач.

Напрыклад, ні ў польскіх кансэрватараў, ні ў сацыялістаў, ні ў былых

камуністаў не ўзьнікае думкі дыскутаваць пра незалежнасьць Польшчы ці пра дзяржаўнасьць польскай мовы, ці пра неабходнасьць польскай школы, ці аб прызнаньні нацыянальнага гэрбу ці сьцягу і г. д. Нацыянальная сьведамасьць стварае каштоўнасьці, бясспрэчна агульныя для ўсяго грамадства. Ёсьць агульнанацыянальная неабходнасьць быць Польшчы ў НАТО — і ўсе польскія партыі праводзяць узгодненую палітыку, незалежна ад перамены ўлады, зьмены ўраду і г. д.

Тое ж самае — ў ЗША. Нацыянальныя інтарэсы, нацыянальная ідэя, амэрыканскія каштоўнасьці — вышэйшыя за ўсе ўнутраныя, расавыя, сацыяльныя, канфэсійныя і іншыя інтарэсы, і нават канфлікты. Любімае выслоўе амэрыканскіх прэзыдэнтаў: „Думайце не пра тое, што Амэрыка зрабіла для вас, а што вы зрабілі для Амэрыкі”.

Грамадства, якое ёсьць на ўзроўні нацыянальнай сьведамасьці, дзе існуе нацыянальны прыярытэт у паводзінах асобы, такое грамадства можа *самаіснаваць*, яно *самадастатковае*, яно здольнае на *самакіраваньне* і можа абыйсьціся без улады, устаноўленай зверху ці звонку (абсалютызм, манархія, насьледнае каралеўства, дыктатура, імперыя, каляніяльнае праўленьне і г.д.).

Грамадства на ўзроўні нацыянальнай сьведамасьці выклікае новы тып улады — *дэмакратыю*, стварае нацыянальную дэмакратычную дзяржаву. Гэта натуральны стан нацыянальнай дзяржавы, якая іманэнтна (унутрана) імкнецца да дэмакратыі. Усялякія адхіленьні ад дэмакратыі (дыктатура, аўтарытарызм, аўтаркія і г.д.) асэнсоўваюцца як неадпаведныя, і нацыянальнае грамадства імкнецца да аднаўленьня дэмакратычнай раўнавагі.

* * *

Нацыянальная сьведамасьць фармавалася ў змаганьні з імперыяй і імперскай ідэалёгіяй. Імперская сьведамасьць заўсёды выяўляла інтарэсы групы ўлады, заўсёды была *таталітарнай ідэалёгіяй* і, як правіла, абапіралася на нейкі адзінанародны ўніфікацыйны прынцып, накінуты зверху ці звонку.

Імперыя — гэта прынцып дзяржаўнай арганізацыі ўлады, які ўзьнік і мог існаваць на ўзроўні народнай сьведамасьці. Разьвіцьцё нацыянальнай сьведамасьці народаў прывяло да распаду імперыяў.

Аднак распад імперскага абсалютызму не заўсёды прыводзіў да поўнай ліквідацыі імперыі. Імперская ідэалёгія (адзіны ўніфікацыйны прынцып улады) аказвалася жывучай, калі перапіталася з нацыянальнымі інтарэсамі. Гэта прыводзіла да новых формаў таталітарызму, да ўнутраных і знешніх канфліктаў, становілася прычынай войнаў.

Эўрапейскія нацыі і эўрапейская нацыянальнае думаньне перажылі дзве вялікія нацыянальныя рэвалюцыі („вёсны народаў”). Першую — у сярэдзіне XIX-га стагоддзя (1848-1849 гг.), якая была задушана імперыямі, і другую — у першай чвэрці XX-га стагоддзя, якая завяршылася перамогай нацыяў і абнаўленьнем мапы Эўропы (пасля I-й Сусьветнай вайны), крахам эўрапейскіх і сусьветных імперыяў (акрамя Расеі).

Заўважым, што тыя народы, якія стварылі ў той час нацыянальныя дзяржавы, дамагліся незалежнасьці і прайшлі потым пэрыяд нацыянальна-дзяржаўнай стабілізацыі (гэта, у сярэднім, 20-25 гадоў — адно пакаленьне), тыя народы поўнасьцю ўключыліся ў сістэму эўрапейскай дэмакратычнай цывілізацыі і забясьпечылі незваротнасьць нацыянальнага працэсу існаваньня.

Тыя нацыі, якія потым неўзабаве згубілі дзяржаўную незалежнасьць і апынуліся ў таталітарнай імперыі — бальшавіцкай Расеі, — тыя нацыі страцілі гістарычны час, не прайшлі абавязковага пэрыяду нацыянальна-дзяржаўнай стабілізацыі і, што страшна, — сталі аб’ектам генацыду і нацыянальнага вынішчэньня. Нацыянальна-псіхалогічная і ідэйна-нацыянальнае разьвіцьцё іх — было затарможана.

Найбольш пацярпелі ў гэтым сэнсе беларусы і ўкраінцы. Вынішчалася, перш за ўсё, нацыянальная сьведамасьць і яе актыўныя носьбіты. За некалькі пакаленьняў перажытага расейска-бальшавіцкага таталітарызму і масавага зьнішчэньня ідэйна-нацыянальнае самаідэнтыфікацыя грамадства гэтых краінаў (асабліва Беларусі) была адкінута на рэліктавы ўзровень этнічна-тутэйшай сьведамасьці. Але самае страшнае тое, што за няпоўнае стагоддзе

гвалту, хлусьні і фальшывых дачыненняў адбылася масавая лямпэннізацыя сьведамасьці вялікай колькасці людзей. Менавіта распаўсюджанасьць лямпэннізаванай („савецкай“) сьведамасьці стала адным з галоўных чыннікаў выбараньня Лукашэнкі на прэзыдэнта Беларусі.

* * *

Аднак сітуацыя, у якой апынулася беларускае грамадства ў выніку 73-х гадоў расейска-бальшавіцкай акупацыйнай палітыкі, у прынцыпе падлягала выпраўленьню пасля дасягненьня дзяржаўнай незалежнасьці. Нацыя магла адрадыцца і дзяржаву, і культуру, і стабілізаваць нацыянальнае грамадства. Дзеля гэтага трэба было разьвівацца *наскорана ў спрыяльных умовах*, і перш за ўсё — аднавіць нацыянальную эліту, беларускую школу і нацыянальную сістэму адукацыі, накіраваную на разьвіцьцё нацыянальных інтэлектуальных магчымасьцяў і фармаваньня беларускай нацыянальнай сьведамасьці.

У 1994 годзе, пасля выбараньня Лукашэнкі прэзыдэнтам і наступным усталяваньнем прамаскоўскага рэжыму ў Беларусі, магчымасьці нацыянальнага Адраджэньня і стабілізацыі, пры існаваньні рэжыму, практычна, зьведзеныя да мінімуму (і прадаўжаюць зьмяншацца).

Беларусь зараз перажывае адну з самых небяспечных калізіяў сваёй гісторыі (прытым значная частка грамадства таго не ўсьведамляе), калі вырашаецца лёс далейшага існаваньня Беларускай нацыі.

Тым ня менш, пры наяўнасьці моцнай нацыянальнай эліты, нацыянальнай ідэі і нацыянальнага руху, супадзеньне розных пратэстных чыннікаў (якое паступова нарастае) магло б прывесці да выпраўленьня становішча.

* * *

Падсумоўваючы сказанае, зьвяртаю ўвагу на істотныя акалічнасьці. Пасля распаду СССР Беларусь мела лепшыя эканамічныя, сацыяльна-матэрыяльныя і навукова-тэхнічныя перспектывы незалежнага разьвіцьця, чым іншыя краіны-суседзі ва Ўсходняй і Цэнтральнай Эўропе, што вызваліліся з-пад расейскага камунізму. Але ў параўнаньні зь імі, у Беларусі была моцна дэфармаваная нацыянальная сьведамасьць насельніцтва. Нават адукаваньня савецкія беларусы, людзі інтэлектуальнай працы, у большасьці, не разумелі і не арыентаваліся ў прасьцейшых пытаньнях нацыянальна-культурнага існаваньня (якія ў іх, да таго ж, не былі прыярытэтнымі).

Такое грамадства не магло эфэктыўна супрацьстаяць антыбеларускай палітыцы і неўзабаве страціла свае перавагі. І нават незалежнасьць дзяржавы апынулася пад пагрозай.

У той жа час суседзі, будучы больш нацыянальна салідарызаванымі, пайшлі наперад у сваім нацыянальна-дзяржаўным разьвіцьці і знаходзяцца ўжо на парозе Эўропы. Вырашальным чыннікам стала нацыянальная сьведамасьць грамадства.

Зьвяртаю ўвагу таксама, па якіх накірунках вядзецца сучасная вайна супраць Беларусі. Першаа антыбеларуская акцыя рэжыму — зьнішчэньне нацыянальных сымвалаў. Потым — ліквідацыя дзяржаўнай функцыі беларускай мовы, ліквідацыя беларускай школы, адукацыі і асьветы на беларускай мове, кантроль над інфармацыяй і перавод яе на чужую мову, разбурэньне беларускага мастацтва і літаратуры, разбурэньне беларускай фундаментальнай навукі, стварэньне ўмоваў для маральнай дэградацыі насельніцтва (адкрыцьцё на Беларусь чужой разбуральнай інфармацыйнай прасторы, чужога разбуральнага тэлебачаньня, запрашэньне антымастацкіх гастрольных групаў, цэнавая стымуляцыя п'янства, дыскрымінацыя і стварэньне нецярпімасьці да беларушчыны ў сістэме дзяржаўных устаноў і г.д.).

Дэнацыяналізаваная бюракратыя і частка насельніцтва лёгка паддаюцца такой ненармальнай палітыцы, часам нават не здагадваючыся, што існуюць у сітуацыі абсурду. Калі сказаць каротка, то ўся стратэгія антыбеларускіх дзеяньняў і ўся сістэма разбурэньня накіравана на тое, каб беларусы не разьвіваліся, як нацыя, каб не ўсьведамлялі чалавечую і нацыянальную годнасьць свайго існаваньня, каб ня мелі нацыянальнай сьведамасьці. У

выніку такой палітыкі непрыяцелі Беларусі ствараюць і плянуюць грамадства суіцыду, нацыянальнага самазнішчэньня.

Аднак ня трэба думаць, што беларускае грамадства у выніку акупацыйнай палітыкі ўжо цалкам нацыянальна задушана і ня здольнае да нацыянальнага Адраджэньня.

Для нармальнага разьвіцьця нацыянальнай культуры і фармаваньня асобы неабходныя нацыянальная асьвета, адукацыя і спрыяльная дзяржаўная палітыка. Цяпер гэта ліквідавана. Аднак, ня глядзячы ні на што, беларускае грамадства знаходзіцца ў значна лепшым ідэйным і нацыянальным стане, чым яно было ў канцы 80-х гадоў мінулага стагоддзя, напярэдадні стварэньня Беларускага Народнага Фронту і напярэдадні аднаўленьня незалежнасьці. Перажытае — не зьнікае бяспследна.

Грамадства — гэта ня простая сума людзей і не натоўп. Перажываемы сацыяльна-палітычны вопыт, які асэнсоўваецца часткай беларусаў, незалежна ад афіцыйнай прапаганды і хлусьні, можа аказацца нядрэнным нацыянальным унівэрсітэтам, і тады загоншчыкі народа загонаць у пастку толькі самых сябе.

Цяпер акурат настае вызначальны час. Антыбеларускія заявы прэзыдэнта Расеі Пуціна, зробленыя ім у жніўні гэтага года, паказваюць, што расейскае кіраўніцтва лічыць ужо сваю чорную справу зробленай і паводзіць сябе так, нібы беларускі народ не існуе. Адсюль той грубы цынізм і адкрытая непавага да беларускай нацыі. Беларусам даюць зразумець, што лічаць іх за нішто, не за народ, а за сьмецьце, і таму кажуць у твар: мы вас анэксем, ліквідуем, забірэм вашу зямлю і краіну, падзяліўшы на сем частак. Выбрырайце: альбо адразу, альбо праз „саюз“ і „дружбу навек“.

У нацыянальна разьвітай краіне такая заява выклікала б узрыў грамадзкага абурэньня і, хутчэй за ўсё, — спыненне дыпляматычных адносінаў паміж дзяржавамі, паколькі гэта ёсьць пагроза вайны. У Беларусі нічога такога не назіраецца, бо краіна ўжо знаходзіцца ў стане ўнутранай прамаскоўскай акупацыі, а невысокі ўзровень нацыянальнай сьведамасьці і прадажнасьць элітаў не дазваляе адекватна ацаніць небяспэку.

І тым ня менш, — няма прычыны да роспачы. Становішча ня ёсьць аж такім дрэнным. Вопыт, які перажывае цяпер беларускае грамадства, вельмі істотны. Асэнсаваньне і рэакцыя высьпяваюць ў беларусаў павольна, але падзеі сьпеюць, і не ў карысьць рэжыму акупантаў. Беларускае ідэя жыве і разьвіваецца ўзняты Беларускі Сьцяг. Пад яго павевы хутка стане мноства людзей, і не пазнаць будзе нашу ціхую Беларусь. Няхай жа мацнеюць шэрагі і набліжаецца Сьветлы час.

17 верасьня 2002 г., Варшава

Зянон ПАЗЬНЯК

ПАДТРЫМАЛІ ЧАЧЭНЦАЎ

(Паведамленьне зь Пінску)

26 лістапада сябры *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ* правялі ў цэнтры Пінска санкцыянаваны пікет у падтрымку мужнай барацьбы чачэнскага народу за свабоду і незалежнасьць супраць расейскай агрэсіі. Восем удзельнікаў пікета трымалі нацыянальныя беларускія *Бел-Чырвоная-Белыя* і чачэнскія сьцягі ды плякаты „*Сьцініць генацыд чачэнскага народа!*“, „*Рускія фашысты – вон з Чачэніі!*“, раздавалі беларускія выданьні.

Жыхары горада падыходзілі да пікета і выказвалі падтрымку. Усе адначалі выключна жорсткасьць варварскіх дзеяньняў расейскіх спэцслужбаў падчас нядаўняга штурму тэатра ў Маскве і тэрарыстычны характар рэжыму Пуціна. Чачэнская тэма выклікала адекватную рэакцыю многіх людзей, якія гаварылі пра недапушчальнасьць ніякіх саюзаў з варварскай Расеяй, пра неабходнасьць бараніць нашу Бацькаўшчыну. Міліцыя, аднак, склала пратаколы на двух удзельнікаў пікету *сп. Лявона Вабішэвіча і сп. Ігара Саракавіка*, „за разьмяшчэньне пікета на 5 мэтраў далей ад дазволенага месца“. Яны атрымалі позы ў суд на 3 сьнежня.

(Інфармацыйная камісія *Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі – БНФ*. В. БУЙВАЛ)

Я ніколі ня быў прыхільнікам якога б там ні было гвалту, але ставіць у адзін шэраг тых чачэнцаў, што захапілі канцэртную залю ў Маскве з тэарыстамі бін-Лядэна нельга. Гэтыя людзі былі даведзеныя да адчаю.

Спраўдныя бандыты ня сталі б рызыкаваць сваім жыццём дзеля таго, каб расейцы вывелі войскі з Ічкерыі.

Не заклікаю беларусаў ні да чаго падобнага, але мне сорамна, што мы ня можам пастаяць за сваю незалежнасць нават мірным шляхам: мітынгамі, шэсьцямі, страйкамі. У Менску амаль 2 мільёны насельніцтва, а на масавую акцыю за незалежнасць збіраецца некалькі тысячаў людзей. Гэта ганьба.

Між тым у Белградзе выйшлі на вуліцы 500 тысячаў чалавек, і рэжым Мілошавіча рухнуў. Ці мы проста ня бачым і не разумеем той пагрозы, што нависла над намі?

Шмат хто яшчэ верыць у выбары. Але ж пры дыктатуры выбары заўсёды выйграе ўлада. Няўжо гэта не зразумела?

(З радзё. Уладзімер Міцкевіч з Браслава)

ДАРОГА Ў СЬМЕРЦЬ

Гора ў хату прыйшло раптоўна, але тое, што яно будзе, неяк адчувалася...

У канцы верасня мой швагер Анатоль Неўдах раптам вырашыў ехаць на заробкі ў Расею, таму што тут, на Бацькаўшчыне, Лукашэнка так моцна цісьне прадпрымальнікаў, што ўжо вельмі цяжка законна зарабіць грошы: трэба альбо лезьці ў крэмінал і зманам зарабляць грошы, альбо наогул — збанкрутаваць.

Вось і вырашыў Анатоль паехаць у Маскву і працаваць там на будоўлі. Думаў зарабляць там па 300 даляраў у месяц, а мо і болей, як пашанцуе.

Усе сваякі навіну ўспрынялі ўштыкі, казалі:

— А памятаеш, Талік, колькі ўжо адтуль прывезьлі забітых.

— Ды што вы, я веру ў вялікую Расею, — быў ягоны адказ.

На другі дзень ён зьехаў у Маскву. Праз тыдзень патэлефанаваў дамоў і коратка сказаў, што ён уладкаваўся і працуе на будоўлі.

Праз два тыдні ягонай жонцы ў Пінску патэлефанавалі з аддзелу міліцыі і паведамлілі, што яе муж, Анатоль Яўхімавіч Неўдах, знойдзены мёртвым на дарозе Масква-Санкт-Пецярбург, каля пасёлка Крэсцы. Труп нябожчыка знаходзіцца ў мясцовым моргу.

На другі дзень мы з братам нябожчыка Валодзем выехалі на маім самаходзе ў Расею. Хутка праехалі родную Беларусь (дзякуй Богу, добрыя дарогі), даехалі да памежнага пункту Юхавічы. Адным словам — дзіравая брама альбо праходны двор. Бо нікога нічога не цікавіць — едзь і вязі, што хочаш. Нават мытня — ня мытня, нейкі развалены вагончык, зь якога ніхто ня выйшаў. На расейскім баку ўжо ня так. Трэба і тое, і гэтае.

Даведаўшыся пра мэту нашага падарожжа, нас хутка адпускаюць, але на выездзе зь іхняе мытні патрабуюць заплаціць грошы за праезд у Расею. Расейскіх грошай у нас няма, трэба вяртацца і мяняць. Тое, што едзем па нябожчыка, не прымаецца пад увагу.

Заплаціўшы, едзем далей. Шэрая і разваленая Расея. На мае заўвагі Валодзя, ведаючы мае погляды, просіць, каб я з расейцамі маўчаў і не спрачаўся. Каб не сварыцца зь ім, я пагадзіўся.

Па дарозе мы ўсё спадзяваліся, што гэта ня Талік наш загінуў і што калі гэта ня ён, то труну і касцюм (які мы вязём) пакінем таму, хто знаходзіцца там забіты.

На другі дзень гадзінаў у дзесьці раніцы мы трапляем у Крэсцы, адразу ў морг. Нам хутка знайшлі медсястру, адзіную жанчыну, якая працуе ў моргу. Добрая жанчына паведала нам, што яна прывядзе ў так званы „выгляд“ цела нябожчыка, каб мы маглі яго апазнаць, а пакуль нам трэба паехаць у мясцовы аддзел міліцыі.

Аддзел міліцыі нас уразіў. Дзьверы будынка ўяўлялі сабой краты з вялізным замком. Мы падышлі і ня ведалі, што рабіць далей. Але ўбачыўшы рух за кратамі, пастукалі ў іх. Краты адчыніў дзяжурны міліцыянт. Зайшлі ў

прыёмны пакой і адразу кінуўся ў вочы плякат на сьцяне (зроблены на крэраке): „За опасные и особо опасные преступления разыскиваются“. І фотаздымкі лідараў Ічкерыі. Асобна, у верхнім кутку, — *Аслам Масхадаў*, ніжэй, у тры радкі, — астатнія кіраўнікі Чачэніі, усяго 22 асобы. Некаторыя закрэсьленыя. Значыцца — забілі. Партрэт *Шаміля Басаева* таксама быў перакрэсьлены. Аднак „закрэсьлены“ былі трохі выпертыя (праўда, не зусім). Відаць, яго больш за ўсіх ім хочацца забіць. Быў яшчэ ў ніжнім радку закрэсьлены *Джахар Дудаеў* — першы прэзыдэнт Ічкерыі.

Складвалася такое ўражаньне, што недзе тут, пад Крэсцамі, ваююць чачэны, а міліцыянты вымушаны сядзець у будынку і хавацца за кратамі.

Дачакаліся жанчыну-следавацельку, якая выехала з намі на месца здарэньня.

Зручнейшага месца, каб забіць чалавека, ня знойдзеш. Расейская глухамань, на гары вёска — тры хаты. Сьвятла няма, жывуць дзьве бабулі. У вёсцы нічога ня чулі й ня бачылі. З аднаго боку і з другога па трасе ўзгоркі, пасярэдзіне — нізіна. Вось у гэтай нізіне і знайшлі нашага Таліка.

Што гэта ён, я здагадаўся па боту, які ляжаў парваны на краі дарогі. (Такія боты я марыў купіць сабе.) Вось каля гэтага боту мы з Валодзем уштырхнулі ў зямлю кветкі.

Потым паехалі ў морг. Я ў жыцці рознае бачыў, але тое, што я ўбачыў тут, будзе доўга стаяць перад вачыма. Галавы амаль што не было, рукі і канцы рук раздробленыя (адбіткі пальцаў ня здымеш), правая нага адарваная, чэрпных касцей амаль што не было, засталася ніжняя сківіца. Таму галава ня мела формы і была, як блін. Жанчына рукамі спрабавала зрабіць нешта падобнае на галаву, але гэта ў яе не атрымлівалася.

Гэта быў Талік, мы яго добра ведалі. Пабоі на яго цэле сьведчылі, што гэта было забойства. Бо калі чалавека зьбівае вялікая машына, сьмерць прыходзіць імгненна, і тады на нябожчыку няма ні сінякоў, ні ссадзінаў. Толь, відаць, білі, моцна зьбівалі па нырках (абодва бакі былі ў пабіццях, крываваых падцёках, правая шчака рассечаная. Калі яго білі, ён паспеў запіхнуць пашпарт за падкладку курткі. У моргу яго распраналі як невядомага, але знайшлі пашпарт. Астатнія дакуманты былі знойдзеныя потым, калі праотпытвалі лес каля месца забойства.

Мы пайшлі ізноў у аддзел міліцыі, дзе нам выдалі даведку на перавозку цела нябожчыка. (Па даведку аб сьмерці трэба было ехаць у абласны цэнтар — Вялікі Ноўгарад.) На наша пытаньне („Што ж адбылося з Талікам?“) следавацелька заўважыла, што адказ пра забойства нашага сваяка знаходзіцца ў Маскве, і дадала: „Навошта вы туды едзеце? Нават мы туды ня едзем.“

Я адказаў, што беднасьць і Лукашэнка нас туды гоняць. На 30 даляраў, што нам плоцяць, не пражывеш.

Валодзя запытаў, ці будуць шукаць забойцаў?

— Трэба грошы, — адказала следавацелька. — У нас іх няма — аддзяленьне беднае.

— А колькі трэба грошай? — спыталі мы.

— Форд „Скорпіо“ 95-га года, — быў адказ. У нас пытаньняў больш не было.

Едзем дахаты. Апошняя дарога нашага Таліка. На пастах спыняюць расейскія міліцыянты. Даведаўшыся, што за груз, — адразу адпускаюць.

Едзем усю ноч. Пераязджаем мяжу. Якое гэта гаючае адчуваньне, калі вяртаешся на Бацькаўшчыну! Але спыняцца няма часу, едзем далей, хутчэй дамоў. Праязджаем нашу сталіцу Менск.

На выездзе малады і тупы малодшы лейтэнант упершыню патрабаваў паказаць даведку аб сьмерці, на што я яму выпаліў усё, што аб ім думаў. Той адразу адпусьціў нас. Валодзя каза: „Відаць палічэў, што ў нас ёсьць „дах“, і яму потым, калі ня так, — дастанецца па шапцы“.

Хавалі Таліка ў гэты ж дзень у роднай вёсцы Сіціцк Столінскага раёна. На пахаваньні было шмат людзей. Такого вёска яшчэ ня бачыла: яблыку нават не было дзе ўпасьці.

Страшнае гора навалілася на Яўхіма і Раісу Неўдах — гора перажыць свайго сына. Стары і малы адчулі там — што гэта такое Расея, і якую яна нясе бяду. Здавалася, што зразумеў тады кожны, што ідзе скрытая вайна супраць нашага народа. Вайна подлая і гнусная, па знішчэньні нас.

Калі бачыш, колькі хлопцаў пахавана ў Пінску і вакол, зь вёсак і

бліжэйшых гарадоў — Івацэвічы, Янаў, Столін — адразу разумееш, што гэтыя страты можна параўнаць з вайной і ахвярамі ў Ічкерыі.

Гэтых ахвяраў рэжым і прамаскоўская ўлада, вядома, ня хочучь бачыць, бо ім якраз трэба „інтэграцыя” і знішчэнне Беларусі.

* * *

Перад забойствам Таліка, у канцы жніўня прывезлі ў Пінск з Масквы яшчэ аднаго майго знаёмага — *Пятра Малашыцкага*. Ён гандляваў у Расеі некаторымі нашымі таварамі, але летам вырашыў папрацаваць на будоўлі ў Маскве.

Два гады таму ў яго памерла жонка і засталася чацьвёра дзетак. Вось і зарабіў Пятро расейскіх грошай... Нават труну на пахаванні не адчынялі. Бабулькі казалі, што спалілі Пятра ў Маскве.

Фабрыка сьмерці пад назвай „Расея” чакае новых ахвяраў зь Беларусі...

Кастрычнік 2002 г.

Лявон ВАБШЧЭВІЧ

ЗАГІНУЎ БЕЛАРУС

У Гомлі ў 27-гадовага *Аляксандра Новікава* засталася жонка Наталья і двухгадовы сын. Жонка працуе на фабрыцы „Спартак” пакавальшчыцай.

„Я ўвесь час хацела, каб ён жыў у сям’і, з нашым сынам, каб выходзіў сына. А ён увесь час імкнуўся ў гэтую Маскву, — кажа спадарыня Новікава. — Калі апошні раз ад’язджаў, нават не казаў дакладна, куды. Ніякіх страхавых полісаў, кантрактаў пра ўмову працы Аляксандар ня меў. Канешне, я думаю, што сьпяраша — кантракт павінен быць. Тым больш, што муж працаваў на даху.”

Аляксандар Новікаў езьдзіў на працу ў Расею з Сяргеем Яськовым, аднавяскоўцам з Яроміна: „Мы ў Маскве працавалі, — кажа спадар Яромін. — Нам прапанавалі працу далей, на Байкануры. Паехалі. Нам усяроўна, дзе працаваць”.

На Байкануры гамельчукі рамантавалі дах выпрабавальнага корпусу Самарскага заводу „Прагрэс”. Ніякага кантракту з эксперыментальным заводам яны не заключалі. Была вусная дамоўленасць з намеснікам галоўнага інжэнера Мікалаем Постышэвым.

12 траўня С. Яськоў афармляў дакуманты, а А. Новікаў і сем казахаў падняліся на дах (на працу). У гэты час здарыўся выбух. Рэшткі сямі будаўнікоў дасталі з-пад завалаў, але цела гамельчука А. Новікава так і не знайшлі.

(З радыё. К. Яноўскі)

ПАХОДНЯ, ЯКАЯ ВЕЧНА ГАРЫЦЬ

У гісторыі Беларусі ёсць шмат выдатных падзеяў, пра якія неабходна заўсёды памятаць, апавядаць і ўспамінаць. Бо памяць пра іх узвышае і мацуе народны дух. У гэтым ёсць дабро народнай гісторыі, якая адчыняе веданне высакародных справаў.

Случкі Збройны Чын — гэта было беларускае народнае паўстаньне на Случчыне супраць расейскай агрэсіі. У паўстанні не было адзінага і безумоўнага правадыра (такога, як, скажам, Пілсудзкі для палякаў). Збройна змагацца супраць расейска-бальшавіцкай навалы вырашыў калектыўна сам народ. Рашэнне прыняла абраная ім Рада Случчыны, якая прызначыла кіраўнікоў, запрасіла вайскоўцаў і аб’явіла мабілізацыю, народнае рушэнне.

І вось тут яскрава выявілася веліч нашых продкаў. Тысячы людзей

узьяліся на барацьбу, пайшлі пад сьцягі паўстаньня. Дзяцюкі і мужчыны станавіліся дабраахвотна. Ехалі на конях, ішлі пехатой у беларускае войска. Маці выпраўлялі сваіх сыноў. Жанчыны зьбіралі харчаваньне, лекі і вопратку. Народ сам ішоў на вайну бараніць Беларусь.

У першыя дні рушэння сабралася больш за 10 тысячаў дабраахвотнікаў-змагароў. Але не хапала зброі. Таму напачатку сфармавалі вайсковыя часткі, якія змаглі элемэтарна ўзброіць, і 27 лістапада 1920 года пачалі баявыя дзеянні супраць расейскай бальшавіцкай арміі.

І яшчэ адну навуку засьведчылі слущкія змагары для тых, хто мусіць бараніць Бацькаўшчыну.

Якая б ні была навала, якая б ні была вялікая сіла ў акупантаў, — зь ім трэба ўсімі спосабамі змагацца. Бо толькі ў змаганні можна перамагчы. Толькі змаганьне з захопнікамі дае надзею на волю, адчыняе пэрспэктыву для перамогі, дае стымул наперад, паказвае прыклад і шлях пакаленьням.

Сёньня гэта пацьвярджае мужны і гераічны чачэнскі народ. Ён будзе вольным і незалежным, бо свабодны ў душы і здольны асэнсавана змагацца за радзіму, незалежнасьць і волю.

Мы, беларусы, перажываем цяпер цяжкія і ганебныя часы ўнутранай акупацыі і палітычнай агрэсіі расейскага вялікадзяржаўя. Супраць нашай краіны, абাপіраючыся на прарасейскі рэжым Лукашэнкі, Масква вядзе вайну бяз зброі. Але ўсё больш і больш беларусаў пачынаюць разумець мэтады і

Случк. Лістапад 2002. Дэманстрацыя Вывольнага Руху.

эсэн гэтай разбуральнай антыбеларускай вайны. Гэтак жа, як ведалі тое Случкія змагары.

Цяперашнія беларусы мусяць усьвядоміць тое, што разумёў некалі кожны жыхар нашай краіны: уся небясьпека, уся бяда ідзе ў Беларусь з Расеі, з крамлёўскіх палатаў і сугарэньняў.

Нельга супрацоўнічаць з тымі, хто разбурае нашу краіну, хто аб’явіў пра пляны захопу і анэксіі нашай дзяржавы. Гэта — агрэсары.

Мы павінны ўсімі сродкамі бараніць нашу дзяржаву, незалежнасьць, тэрыторыю, маёмасьць, зямлю і народ.

Мы, беларусы, мусім быць гатовымі на Бацькаўшчыне і на ўсім сьвеце па прыкладу слущкіх паўстанцаў у патрэбны час стаць на абарону Беларусі. Нельга недацэньваць пагрозаў з Масквы, недаравальна не заўважаць небясьпекі, злачынна працяўляць лёгкадумства і спадзявацца, што неж усё праміне.

Стварайце **Камітэты на абароне Беларусі** ад расейскай агрэсіі! Падтрымлівайце іхнюю дзейнасьць. Распаўсюджвайце іхнюю інфармацыю. У нас ёсць велізарная сіла, якую мы мусім прывесці ў дзеянне дзеля свабоды, незалежнасьці і шчасця нашай краіны.

Слава Случкім героям — змагарам за Беларусь, за незалежнасьць і волю Бацькаўшчыны!

10 лістапада 2002 г.

Нью-Джэрзі-Менск

Зянон ПАЗЬНЯК

ПРЭС-РЭЛІЗ

(Паводле „Народнай Воля”, „Нашай Свабоды”, радыё і інш.)

СЬНЕЖАНЬ (2001г., працяг з №5(45))

■ Генэральны сакратар Міжнароднай канфэдэрацыі свабодных прафсаюзаў (МКСП) Біл Джордан назваў Беларусь сярод краінаў, дзе парушаюцца правы працоўных. Наша краіна была згаданая на міжнародным форуме пасля Калюмбі і Бірмы.

■ Службовы аўтамабіль берасьцейскага аблвыканкама 4 сьнежня насмерць збіў чалавека. Міліцыя адмаўляецца даваць інфармацыю аб здарэньні. Паводле неафіцыйнай інфармацыі, гэта быў аўтамабіль кіраўніка вобласці **Васіля Даўгалёва**. У траўні 2000 г. службовы аўтамабіль Даўгалёва ўжо забіў чалавека. Тады гэта была 33-гадовая настаўніца Ірына Панасюк, пасля якой засталася дзіця-сірата. Цяпер ахвярай стаў мужчына 50-55 гадоў. Даўгалёўскі трылер працягваецца.

■ Да сярэдзіны лістапада **421** сельскагаспадарчае прадпрыемства Віцебшчыны маюць запазычанасьць па заробках за верасень у суме 5,5 мільярда рублёў. Многія калгасы і саўгасы не расплаціліся яшчэ за жнівень. Сьтуацыя крытычная. **80%** прадпрыемстваў — стратныя. Адзіная крыніца разлікаў з людзьмі — натуральныя прадукты. Што да прамысловасьці, то тут **40%** прадпрыемстваў — стратныя. Сярод іх — больш за **60** прадпрыемстваў лёгкай прамысловасьці, **25** — машынабудаўнічай, **22** — харчовай, **17** — дрэвапрацоўчай. Колькасць стратных прадпрыемстваў павялічылася, у параўнаньні зь леташнім аналігічным пэрыядам на **50%**. Дэбiторская запазычанасьць на 1 кастрычніка 2001 г. — **591** мільярд рублёў.

■ Сям'я Лукашэнка не заплаціла за адпачынак **16.800** даляраў. Украінскія журналісты, якія расьсьледвалі фінансавыя злоўжываньні крымскіх чыноўнікаў, высветлілі, што А.Лукашэнка застаўся вінаваты ўкраінскім падаткаплатнікам дзясяткі тысячаў даляраў. Гэтыя астранамічныя для кожнага жыхара Беларусі сумы былі патрачаныя на шыкоўны адпачынак „прэзыдэнта” ў яліцкім санаторыі „Расія”. Крымскі сьпікер Леанід Грач, папчэнік Лукашэнка ў барацьбе за аднаўленьне СССР, не аднойчы запрашаў таго да сябе ў Крым на адпачынак. У крымскай „Расіі” рэгулярна адпачывае камуністычная імпэрская эліта: Зюганав, Селязьнёў, Лукашэнка. Прычым грошы яны ня плацяць. Страты сьбісаваюць.

■ **Царква коштам 700 мільёнаў даляраў**. Расейскія ўлады пачалі будаваць храм Хрыста Збаўцеля ў Маскве ў студзені 1995 г., а ўжо праз 6 месяцаў у новабудуёлі праводзілі богаслужбы. Акрамя традыцыйных царкоўных рэстаранаў, храм мае трапезную на 200 месцаў і паркінг, чым нагадвае рэстаранны комплекс.

■ Калі праязджаеш праз станцыю Жлобін, што на Гомельшчыне, то ўдзень і ўначы назіраеш сумныя ляльчаныя карнавалы, рэжысёрам якога ёсьць годад. Літаральна натоўпы старых і малых аблепляваюць вагоны, трасучы перад вокнамі слонікамі, малпамі і кінг-когатамі. На мясцовых прадпрыемствах зрэдку плошчэ заробкі, але часцей за ўсё — не грашыма, а прадукцыяй. Тысячы людзей перакваліфікаваліся ў ляльчаныя. Пэрманэнтны карнавал працягваецца ўжо гадамі. Але мы нешта ня чулі пра прагэсты жлобінскіх працоўных. Відаць, гаротныя людзі ўвайшлі ў ролю.

■ Нам трэба прызычыцца да новых зорак „намэнклятурнай апазыцыі”. Памятаеце такога Івана Пашкевіча, вернага лукіста нашага часу? Цяпер ён аналізуе (нават ня кепска) дзейнасьць расейскай Думы. Так, ён заўважыў, што нядаўна прыняты там канстытуцыйны фэдэральны закон „Аб парадку прыняцця ў Расейскую Фэдэрацыю і стварэньне ў яе складзе новага суб'екта фэдэрацыі” нагадвае папулярны „нямецкі варыянт” — растварэньне ГДР у ФРГ, падрыхтаваны для Беларусі. Зьдзіўляе, аднак, не інтэлектуальная магутнасьць намэнклятуршчыка Пашкевіча, а той факт, што ніхто з „незалежнага” друку не наважыўся на аналіз гэтай сьтуацыі. Пішуць, як заўсёды, пра што заўгодна...

■ Сяляне не атрымліваюць за сваю працу на дзяржаву. На 31 кастрычніка 2001 г. запазычанасьць па заробках склала **32,2** мільярды рублёў — гэта дзеве траціны ад месячнага заробку 650 тысячаў чалавек. У сярэднім па 30 даляраў на аднаго працоўнага.

■ Беларускія тавары выпясыняюцца расейскімі. Беларускія будаўнічыя матэр'ялы здаўна заваявалі расейскі рынак. Але ў 1998 г. іх пачалі адтуль выпясыняць, і аб'ёмы паставак зьменшыліся амаль на 7 адсоткаў. А ў наступным 1999 г. экспарт у Расею ўпаў амаль на палову. Прычыны тры: рэзкае падаражаньне кошту паліўна-энергетычных рэсурсаў з Расеі; рост коштаў чыгуначных перавозак па расейскай тэрыторыі і высокія мытныя зборы пры перавозцы нашай прадукцыі па дарогах Расеі. Расея дзейнічае, зыходзячы з уласных інтарэсаў. Хаця „брацкія народы”, што „імкнучца зліцца ў саюз”, такім чынам ня дзейнічаюць. А міжволі паўстае пытаньне, чаму нам не ўзьвінціць цэны на транзіт расейскіх нафты і газу па нашай тэрыторыі, за ўтрыманьне расейскіх ваенных базаў і г.д.? Расейцы дабраліся ўжо да нашага піва. Расейскі бровар-гігант „Балтыка” зьбіраецца праглынуць нашу „Крыніцу”.

У Беларусі (як мяркуюць, адмыслова) не пачаліся сур'эзныя эканамічныя рэформы, ня створаны буйны прыватны сэктар, замежныя інвэстары адварнуліся ад наша краіны. Цяпер Беларусь вымушаная пабіраць нейкія крошкі з Расеі.

■ **22 сьнежня** горадзенскія ўлады ўрачыста адзначылі 200-я ўгодкі з дня стварэньня Горадзенскай губерні. У мясцовым драматычным тэатры адбыўся ўрачысты сход з удзелам прадстаўнікоў працоўных калектываў. Нацыянальная драма беларускага народу, які 200 гадоў таму патрапіў у сьмяротныя абцугі расейскай імпэрыі, горадзенскімі „вертыкальшчыкамі” трактуецца як вясёлы вадэвіль — маўляў, нат губерню ўтварылі, ашчасьлівілі.

■ **Спэктакль пад нямецкую музыку**. А. Лебедзька (ён жа Лебедько) ўзбагаціў тутэйшую паліталёгію яшчэ адным пэрлам. „Народная Воля” надрукавала ягоны праграма-стратэгічны артыкул (нешта нахштальт сьнежаньскіх тэзісаў з браневічка) „Переговоры — это барометр ответственности, а не силы”. Каму адразу незразумела, ёсьць тлумачэньні ў тэксьце. Напрыклад: „ОГП — ответственная, конструктивная политическая сила, способная на разумный компромис **во имя Беларуси** и брать на себя часть ответственности за происходящее **во имя благополучия наших граждан**”. У нас ёсьць потенциал і політычная воля для асацыяцыя пераменаў. Ну як, зразумелі? Шандаровіч у сваёй „Итого” ў такім выпадку пераходзіць да рубрыкі „Врач-мозговед” (не здарма, што наш габрэў, горадзенскі). Двойчы на адным дыханьні паўторанае „во имя...” надае опусу прысмак рэвалюцыйнай рамантыкі і кабінэтайнага самаахвярнасьці ў стылі „я ўсёй душой з вамі”. Гераічная зольнасьць на кампраміс АГП сапраўды мае шансы стацца палітычнай сэнацыяй года (шкада, што ён канчаецца). Гэта ж якія волаты, тытаны, прамэтэзі! Можна было б скончыць на гэтым клічніку, але чытайма далей: „Инициатива ОГП обречена на позитивный результат либо общенационального, либо локального характера. (Чамусьці ўспамінаецца манайг Астана Бэндэра перад шахматыстамі ў Васюках.) Начнутыя рэальныя кансультацыі і пераговоры — выйграюць усё. Власьць проігноруе — это тоже позитивный результат, но только для оппонентов режима”.

Тут як у анекдодзе пра пёўніка, які гоніць курыцу ў любімым парыве — калі не даганю, то хаця б сагрэюся. Тым больш, што залатыя яйкі ў выглядзе граніцаў героям „общенационального компромисса” будуць падкладаць рэгулярна і ў тэрмін. А вось хто — чытайма далей (і гэта, мабыць, найцікавейшы і найбольш эгзгібіцыйніскі пасаж з канцэпцыі АГП): „Функции посредника могла бы исполнять Консультативн-наблюдательная группа АБСЕ. С целью более полного представительства **всех заинтересованных сторон** в состав КНГ ОБСЕ может быть дополнительно коопирован представитель России как страны — члена ОБСЕ”.

Заўважце: з паўсотні сяброў АБСЭ выбралі не якога-небудзь гаранта нашай незалежнасьці, ці хаця б якую Андору, а ... зразумела каго.

* * *

■ „Не аддамо мы Фландрый любімай!” — сьпяваюць тэнары ў оперы Вэрды „Дон Карлас”. Гэта галасы патрыятычнай бэльгійскай шляхты, гатовай змагацца за незалежнасьць сваёй краіны супраць гішпанскага каляніялізму. Усе без выключэньня краіны і народы Эўропы перажылі трагічны пэрыяд каляніяльнай залежнасьці і вызваленчай барацьбы, нават

тыя, хто пазней валодаў неабсяжнымі імперыямі. Але гэта было так даўно: 400, 600, часам 1000 гадоў таму, сталася амаль міфам. І таму, відаць, так лёгка гандлюецца чужым суверэнітэтам і не сваёй нацыянальнай трагедыяй. Супраціў сяброў Беларускага Народнага Фронту „Адраджэньне” пад кіраўніцтвам Зянона Пазыняка і адкрыцьцё перад усім сьветам праўды пра подлюю нямецкую палітыку ў дачыненні да Беларусі прымусілі шродраў, вікаў памітусіцца ды памяняць тактыку, выштурхнуўшы наперад бэльгійскіх дабрадзеяў, якія якраз старшыньствуюць у Эўразьвязе. Вось толькі дзіва, іхныя маналёгі перад Лукашэнкам таго ж кішталту і інтанацыі, што ў швабаў. Першы намесьнік старшыні парляманту Бэльгіі сацыяліст Жан-Поль Анры заявіў у Менску, што „Бэльгія заўжды разглядала Беларусь у кантэксьце эўрапейскай палітыкі і культуры, а пазыцыя асобных эўрапейскіх кіраўнікоў, якія выступаюць за ізаляцыю Беларусі (чытай: рэжыму Лукашэнкі) ёсьць неканструктыўнай”.

Калі прысутны беларускі журналіст папрасіў выказацца ясьней, то прэс-сакратар міністра замежных спраў Бэльгіі Аліўе Алстынс паплумачыў:

„Гэта філясофія палітыкі Бэльгіі. Нам не падабаюцца палітычныя блякды (вось так, аказываецца). Мы заўсёды мяркуем, што мусіць быць дыялёг. Мы мусім спрабаваць зрабіць нейкую эвалюцыю ў пэўных краінах праз дыялёг, гэта так”.

Тут чамусьці ўспамінаецца палітоляг-стратэг А. Лябедзька (ён жа Лебедзька) зь ягоным „Переговоры — это барометр...” Нават маэстра Вэрдзі ня здолеў бы арганізаваць такі зладжаны хор на адну тэму. А што да „нейкай эвалюцыі ў пэўных краінах” (тут, зноў жа, згадваецца дасьціпны Шандаровіч), то, відаць, маецца на ўвазе Конга, якое Бэльгія гвалціла і эксплуатавала да часу Патрыся Лумумбы (якога „неяк” забілі). Што ж, досьведам гэтыя панове багатыя.

■ Камітэт у справах рэлігіі пры Савеце міністраў выступіў з афіцыйнай прапановай: да 1 сакавіка 2002 г. перадаць полацкі Сафійскі сабор расейскай праваслаўнай царкве. Маскоўскі патрыярх у асобе экзарха Філярэта ўжо ня першы год дамагаецца перадачы сабе славуага храму. Ёсьць, аднак, некалькі сур’ёзных чыньнікаў, якія не дазвалялі раней гэтага зрабіць. Па-першае, з юрыдычнага гледжаньня, Сафійскі сабор не зьяўляецца праваслаўным храмам — гэта грэка-каталіцкая бажніца, збудаваная ў XVIII стагоддзі на руінах узарванага расейскімі войскамі старажытнага храму. Па-другое, у саборы месціцца найлепшая ў краіне канцэртная зала і архэалягічны музэй. Па-трэцяе, — прагэсты каталікоў.

Можна ўпэўнена прадказаць, што з перадачай храму ў РПЦ Полацк пазбудзецца сваёй галоўнай культурніцкай дамінанты. Архітэктурі храму „ўпрыгожаць” цыбулінамі ды іншымі перапляніроўкамі, выкінуць органы. Падобна, што вясну беларуская культура сустрэне драмай.

СТУДЗЕНЬ (2002 г.)

■ Адзіным вынікам абяцанага пасья прэзыдэнцкіх выбараў „курсу на лібэралізацыю” дагэтуль застаюцца арыштты дырэктараў прадпрыемстваў і

рынкаў. Апошнія ахвяры лукашэнкаўскай чысткі: дырэктар Менскага трактарнага заводу Міхаіл Лявонаў, дырэктар Гомельскага радыёзаводу Анатоль Кірыкаў і дырэктар Задняпроўскага рынку ў Магілёве Анатоль Пратасеня. Раней за краты патрапілі член адной з „палатак”, начальнік Беларускай чыгункі Віктар Рахманько, дырэктар аб’яднаньня „Атлант” і экс-кандыдат на прэзыдэнта Леанід Калугін, дырэктар стадыёну „Трактар” Васіль Алеінікаў, дырэктар аўтамабільнага рынку Аляксандр Васілеўскі ды іншыя.

■ Паводле нават афіцыйных зьвестак афіцыйнай установы — Міністэрства статыстыкі і аналізу Беларусі, — 2001 год завяршылі са стратамі 1403 сельскагаспадарчыя прадпрыемствы або 58,9% ад іхнай агульнай колькасці. Найбольшая колькасць стратных гаспадарак зафіксаваная ў Віцебскай вобласці (83,6%), далей ідуць Магілёўская (78), Гомельская (65,3) і Менская (52,6). Рэнтабэльнасьць вытворчасці збожжа зьменшылася за год з 65,3 да 30,4%, агародніны — з 14,7 да 7,6. Страты ад рэалізацыі буйной рагатай жывёлы выраслі з 17,9 да 24,6%, малака — з 16,5 да 20,7%. У

любой іншай краіне парлямант і СМІ камэнтавалі б такое становішча як *нацыянальную катастрофу* (аргентынцы ўжо паразганялі б усе калгасы). А ў беларускай акупацыйнай зоне — ціха.

■ „Праваслаўны атэіст” пра жыцьця мошчы СССР. Лукашэнка быў у Сьвята-Духавым катэдральным саборы ў Менску на калянднай багаслужбе. Паводле традыцыі, стаўшы каля галоўнага абраза, ён выказваўся на розныя тэмы. Сказаў сярод іншага і пра праваслаўе — „гэта тое моцнае і жывое, што не ўдалося зламаць пасья развалу Савецкага Саюзу”.

Слуцк, 2002 г. Група фронтаўцаў Кансэрватыўна-Хрысьціянскай Партыі — БНФ.

(Фота С. Сянько)

Ды зазначыў, што РПЦ спрыяе аб’яднанню народаў на постсавецкай прасторы. Цяжка не пагадзіцца з такім камэнтам наконт адзінай савецкай інстытуцыі ў постсаветах.

Не адстаюць ад свайго галоўнакамандуючага і ягоныя падначаленыя. Напрыклад камісар Мікалай Раманюк (або па-сучаснаму — начальнік аддзелу інфармацыйнага забесьпячэньня мінабароны Беларусі, падпалкоўнік). Ён паведаміў БелаПАНу: „У расейскай арміі да рэвалюцыі праваслаўны сьвятар быў ня толькі прадстаўніком сваёй канфэсіі, але і зьяўляўся паміж вайскоўцамі розных веравызнаньняў і Богам”.

Вось так, і не інакш. А на вясняна-практычнай канфэрэнцыі пра „выхаваньне моладзі ў духу грамадзянскасьці і патрыятызму”, што прайшла 18 студзеня, нат працавала сэкцыя „Праваслаўе і абарона Айчыны”. Паводле заяваў і гістарычных экскурсаў, аднак, становіцца зразумела, якую „айчыну” зьбіраюцца бараніць камісары за сьпінамі беларускіх юнакоў. Тую, нядаўнюю — ад Калінінграду да Чукоткі.

■ Па колькасці самагубстваў Беларусь займае пятае месца сярод былых рэспублік СССР. Больш суіцыдаў здаралася толькі ў Летуве, Расеі, Латвіі ды Эстоніі. Самагубства зьяўляецца чацьвертай па колькасці ахвяраў прычынай сьмерці сярод беларусаў. Мужчыны разьвітваюцца з жыцьцём у 5-6 разоў часцей за жанчынаў.

Валеры БУЙВАЛ

Беларускія Ведымаўцы

Беларускае выданьне

У супрацоўніцтве зь Беларускамі Выдавецкімі Таварыствам ў Амарыцы

Рэдакцыя: Зянон Пазыняк, Галіна Палачаніна

Адрас рэдакцыі: 02-017 Warszawa, Al. Jerozolimskie 125/127

тэл./факс: (+48 22) 628 76 73